

Univerzita Pardubice
Fakulta Filozofická

Bakalářská práce

2009

Michaela Hamouzová

Univerzita Pardubice
Fakulta Filozofická

Funkce tetování v naší společnosti na příkladu pardubické vězeňské
komunity

Michaela Hamouzová

Bakalářská práce

2009

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra sociálních věd
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela HAMOUZOVÁ**

Studijní program: **B6703 Sociologie**

Studijní obor: **Sociální antropologie**

Název tématu: **Význam tetování v naší společnosti**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

- I.1. Seznámení s tématem
- 2. Tetování ve světě-přírodní národy
- II.1. Význam tetování v západní společnosti
- 2. Terénní výzkum
- 3. Analýza výsledků výzkumu
- 4. Komparace mých zjištění se současnými poznatky
- III.1. Shrnutí výsledků
- 2. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Rychlík, M.: Tetování, skarifikace a jiná zdobení těla, Praha, 2005

Ferguson, Procter: Umění tetování

Lips, J.: U kořenů civilizace, Praha, 1996

Brown, P.: Tělo a společnost, Brno, 2000

Erbin, V.: The Body Decorated, London, 1979

Gilbert, S.: Tattoo History, New York, 2001

Jelski, C.:Tatuaz, Warszawa, 1993

Křížová, D. Tetování a jeho sociálně psychologické aspekty, DP, FF UK, Praha, 1996

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Oldřich Kašpar, CSc.

Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2008**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2009**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

PhDr. Livia Šavelková, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Souhrn

Ve své bakalářské práci se autorka snaží shrnout důvody, proč se vězni ve vězení tak často tetují. Na základě výzkumu, který provedla v roce 2008 v pardubické věznici, se snaží jednotlivé funkce popsat a utvořit tak ucelený obraz vězeňského tetování.

Klíčová slova

Tetování, vězni, věznice, stereotypy, individualizace, marginalizace

Title

The Function of Tattoo in Our Society on Example of Community of Prisoners in Pardubice

Abstract

In her Bachelor work the author tries to resume the reasons why prisoners are tattooed so often. On the basis of her research which she realized at the prison in Pardubice in 2008 she tries to describe single functions and create integrated frame of jail tattooing.

Keywords

Tattoo, prisoners, prison, stereotypes, individualization, marginalization

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Oldřichu Kašparovi, CSc. za vedení své bakalářské práce a PhDr. Martinu Kocandovi, který mi umožnil provést v pardubické věznici výzkum.

OBSAH

1. ÚVOD.....	8
2. METODOLOGICKÁ ČÁST.....	8
2.1 Metodologie.....	8
2.2 Charakteristika výzkumné lokace.....	9
2.2.1 Popis mého dne ve vězení.....	9
2.3 Výzkumné otázky.....	10
3. TEORETICKÁ ČÁST.....	11
3.1 Definice.....	11
3.2 Tetování a přírodní národy.....	12
3.2.1 Maorové.....	13
3.2.2 Japonsko.....	14
3.3 Historie.....	15
3.3.1 Nejstarší nálezy.....	15
3.3.2 Starověk.....	15
3.3.3. Zámořské objevy.....	16
3.4 Vývoj v naší společnosti.....	16
3.5 Stereotypy.....	17
4. VÝZKUMNÁ ČÁST.....	18
4.1 Charakteristika výzkumné skupiny.....	18
4.1.1 „Kriminálníci“ a vězni.....	18
4.1.2 Příčiny stigmatizace.....	19
4.2 Používané vzory a styly.....	20
4.2.1 Moji respondenti.....	22
4.2.2 Statistika tetování v pardubické věznici.....	22
4.3 Technika.....	23
4.4 Funkce.....	24
4.4.1 Rituální.....	24
4.4.2 Esteticko-erotická.....	26
4.4.3 Magicko-náboženská.....	28
4.4.4 Léčebně-preventivní.....	28
4.4.5 Komunikační a identifikační.....	29
4.4.6 Sociálně-skupinová.....	31

4.4.7 Statutárně-hierarchická.....	34
4.4.8. Individualizační.....	36
4.5 Další důvody.....	38
4.5.1 Totální instituce.....	38
4.5.2 Příliš mnoho volného času, nedostatek stimulace.....	39
4.5.3 Revolta proti autoritám.....	39
4.5.4 Levné tetování.....	41
4.5.6 Potřeba kreativity.....	41
4.5.7 Památka.....	42
5. Závěr.....	44
6. Použitá literatura.....	46
7. Přílohy.....	48
7.1 Seznam respondentů.....	48
7.2 Interview s respondentem J.....	50

1. Úvod

Tématem mé bakalářské práce je funkce tetování v západní společnosti. Tetování je permanentní technika zdobení těla rozšířená po celém světě. S tetováním se setkáváme ve svém okolí, v médiích či na „vlastní kůži“ a budí v nás různé emoce. Osoba s tetováním nám může připadat atraktivní i vyvolat negativní postoj a předsudečné jednání. Tak jako tak nám ale tetovaná osoba vysílá signál a sděluje informaci o sobě samé. Cože to tedy je tetování a co o daném člověku vypovídá, bych se ráda zkusila poodhalit u velice specifické výzkumné skupiny a sice u vězeňské komunity.

Západní civilizace tuto techniku zdobení těla přejala od přírodních národů, ale její funkce se během doby změnila a stále mění. Totožný symbol má odlišný význam pro maorského bojovníka a pro studenta z Evropy, jeden vyjadřuje spojení se svými předky či víru v ochranu moc tetování při boji, druhý určitou svobodomyšlnost a touhu se odlišit. Význam symbolu závisí až na kontextu, který mu dodá kultura, ve které se vyskytuje a může se za ním skrývat i příběh, jenž je znám pouze majiteli daného ornamentu.

Podle současného stavu poznání by se mohlo zdát, že v západní společnosti převažují především funkce estetická a sociální. S prvně jmenovanou se můžeme běžně setkávat ve svém okolí a tetování zde slouží jako originální ozdoba. Funkce sociální je omezena na specifické skupiny obyvatelstva a jejím úkolem bývá komunitu posilovat a případně identifikovat jednotlivé členy. Bývá oblíbená u jedinců vyznačujících se alternativním způsobem života, u vojáků, motorkářů, lidí z cirkusového prostředí nebo vězňů, což je právě skupina, na kterou se chci ve svém výzkumu zaměřit. Cílem mé bakalářské práce je tuto teorii potvrdit nebo vyvrátit. Je skutečně hlavní a jedinou funkcí vězeňského tetování funkce sociální, nebo jsou tu i další dokonce důležitější?

2. Metodologická část

2.1 Metodika

Se svým výzkumem jsem začala v létě roku 2008. Měla jsem možnost promluvit si s několika lidmi, kteří tetování mají a mezi nimi byl i muž, který byl tetován ve vězení a který i kreslil vzory podle nichž se tetovalo. Vedla jsem i interview s postarším mužem, který byl po válce vězněn z politických důvodů v gulagu v Sovětském svazu a i on měl četná tetování po celém těle. Oba tyto rozhovory mě nakonec inspirovaly k rozhodnutí nevěnovat se tetování obecně jen jako fenoménu v naší společnosti, ale zaměřit svou práci konkrétně na vězeňské tetování.

Svůj hlavní výzkum jsem pak uskutečnila v pardubické věznici. Byly mi umožněny návštěvy, během nichž jsem vyzpovídala dalších osm jedinců. Kvůli bezpečnostním důvodům jsem si s sebou nemohla vzít do areálu diktafon a musela jsem se spokojit s ručním zapisováním odpovědí. Kvůli vizuální stránce, kterou moje práce má, by pro mě mohla být cenná i možnost pořízení několika fotografií, ale ani to mi ze stejných důvodů jako v minulém případě nemohlo být povoleno. Se „svými“ vězni jsem se pak scházela ve společenské místnosti domu, který sloužil k terapiím a volnočasovým aktivitám a kde jsme měli klid si povídat. Během svého výzkumu jsem používala metody polostrukturovaného rozhovoru. Poté jsem provedla analýzu získaných dat a napsala svou bakalářskou práci.

2.2 Charakteristika výzkumné lokace

Pardubická věznice

Pardubická věznice zahájila svou činnost roku 1891 a byla tehdy určena pro 500 vězňů. V minulosti se jednalo spíše o ženskou věznici, ale roku 2004 se stala čistě mužskou (<http://pardubice.vscr.cz/>). Věznice je svým základním typem věznicí s ostrahou. Odděleními, která byla ve Věznici Pardubice zřízena, jsou pokryty jednotlivé kategorie odsouzených mužů. V souladu s touto profilací věznice jsou zřízena tato oddělení:

- 1) oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených mužů
- 2) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných mužů ve věznici s dozorem
- 3) oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných mužů ve věznici s ostrahou
- 4) oddělení s ostrahou pro výkon trestu odsouzených mužů

Kapacita věznice, která sídlí v Pardubicích v Husově ulici, je nyní 640 míst. (<http://pardubice.vscr.cz/>)

2.2.1 Popis mého dne ve vězení

Jelikož ne každý má možnost nebo důvod se do věznice dostat, uvádím pro upřesnění popis jednoho dne, který jsem ve věznici strávila.

Když jsem ráno zazvonila u hlavního vchodu Věznice Pardubice, dostala jsem se nejprve do vrátnice. Tam každý, kdo nepatří k zaměstnancům, musí předat ke kontrole svůj občanský průkaz, nahlásit účel návštěvy a zamknout si do skříňky všechny věci, které do areálu nepatří, například veškerá elektronická zařízení (včetně mobilního telefonu) a klíče. Poté si Vás na vrátnici musí vyzvednout někdo ze zaměstnanců, protože nikdo cizí se uvnitř areálu nesmí

pohybovat sám. V mém případě to byl vedoucí terapeutického centra. Jak jsem zjistila, když má člověk smůlu a přijde do areálu v době, kdy dochází třeba k transferu vězňů, platí přísný zákaz pohybu uvnitř areálu a čekání na vrátnici se může protáhnout až na půl druhé hodiny. Poté co vás někdo ze zaměstnanců vyzvedne, musí člověk projít bezpečnostním rámem a teprve když je jisté, že u sebe nemáte žádné nežádoucí předměty, můžete se vydat dál.

Areál věznice působí liduprázdným dojmem. Pouze za jedním z plotů je malá skupinka vězňů. Terapeutické centrum je nedaleko, poté co do něj vejde za námi můj společník zamyká mříže. Uvnitř se ale všichni mohou pohybovat volně, kam zrovna potřebují. V domě jsou kanceláře, společenské místnosti, ale třeba i keramická a výtvarná dílna. Dostanu jednu z místností, kde je jen několik židlí a vedoucí za mnou posílá jednotlivé vězně. Mám možnost být s nimi o samotě, což se mi zdá jako velká výhoda, protože jsem si jistá, že kdyby byl svědkem rozhovoru někdo z personálu, nedostalo by se mi tak otevřených odpovědí. Respondenti jsou mým zájmem o své tetování zaskočení, ale rádi se jím pochlubí. Odpovídají na všechny mé otázky, ale často si jejich odpovědi protiřečí. Může to být způsobeno tím, že mají na věc opačný názor, nebo o ní nikdy zvlášť nepřemýšleli, ale i tím, že přeci jen si na mě dávají pozor a zvažují odpovědi, neboť pořádně neví, co ode mě očekávat. Ostatně důvěru ke mně po jediném setkání mít ani nemohou. Ochotu odpovídat ale mají všichni, neboť uniknout občas stereotypu věznice a mít možnost popovídat si s někým z venku nemají každý den. Ostatně přísnému stereotypu se musím přizpůsobovat i já a čekám další hodinu, až se vězni vrátí z oběda a budeme moci pokračovat. Na konci dne se pak s vedoucím centra domluví na další návštěvě. Jsem propuštěna z uzamčené budovy a doprovázena zpět na vrátnici, kde mi vrátí věci.

2.3 Výzkumné otázky

Cílem mého dotazování bylo zjistit co největší množství informací, které by mi umožnily vytvořit ucelený obrázek tetování ve vězení.

První dotazy směřovaly vždy ke konkrétnímu tetování, jaká jedinec má, na kterých místech, proč si vybral právě takový ornament a především kde si ho pořídil. Otázka, jestli bylo tetování provedeno ve vězení, nebo už dříve v tetovacím salonu, se ukázala jako jedna z klíčových celého mého výzkumu.

V další fázi mě zajímaly důvody, proč si jedinec tetování pořídil, jestli se změnil způsob, jakým ho nyní okolí vnímá a zda-li byla v tomto směru naplněna jeho očekávání.

Dále jsem se zaměřila konkrétně na tetování ve vězení. Zeptala jsem se na respondentův názor na vězeňské tetování, proč je na tomto místě tak rozšířené. Potřebovala jsem také

potvrdit či vyvrátit hypotézu, jestli tetování může jedinci napomoci postoupit v rámci vězeňské hierarchie, zda se v tomto prostředí vyplácí být tetovaný.

Snažila jsem se zjistit i praktickou stránku věci, jak se tetování amatérsky provádí, jak vyrobit strojek a jaké se používá barvivo. S tím se pojily i otázky na dodržování hygieny během úkonu a rizika spojená s nezákonností provádění tetování ve vězení.

Na konci interview jsem se zaměřila na respondentův náhled na tento fenomén. Jak ho vidí s odstupem a zda rozhodnutí lituje, nebo si chce naopak pořídit další. Zda si uvědomuje, že mu může být tetování v některých situacích přítěží a jestli se nyní necítí být stigmatizován.

Na závěr bych ráda zmínila, že jsem se žádného respondenta nezeptala, jaký trestný čin spáchal a cíleně jsem své otázky směřovala jen na téma tetování. Tato oblast s mou prací přímo nesouvisela a navíc jsem cítila, že otázka takového charakteru by mohla vést k rozpakům a narušení interakce výzkumník-respondent, proto jsem se celou dobu držela pouze tématu.

3. Teoretické část

-současný stav poznání fenoménu tetování

3.1 Definice

V encyklopedii Britannica se můžeme dočíst tuto definici slova „tetování“:

„Trvalá značka nebo vzorek vytvořený na těle zavedením pigmentu skrz kůži. Někdy se také termín volně používá pro zjizvování. Tetování se provádí ve všech částech světa, ačkoli je vzácné mezi populacemi s nejtmaší barvou kůže a chybí i ve většině částí Číny (alespoň v posledních staletích). Různí lidé se domnívají, že tetování poskytuje ochranu proti nemoci a neštěstí nebo že slouží k určení hodnosti a statusu majitele tetování či jeho členství ve skupině. Asi nejčastější motivací pro tetování je zdobení.“ (<http://www.britannica.com/>)

Ale můžeme najít i řadu dalších. Namátkou Enid Schildkrout popisuje tetování spíše z biologického hlediska jako vnik inkoustu nebo jiného barviva přes pokožku do škáry. (Schildkrout in Spreadly, McCurdy 2006: 91).

Etymologický význam slova má pak kořeny u tahitského „tatau“, což znamená „označovat“. Odtud se pak slovo přeneslo do většiny jazyků světa, jak českého „tetování“, tak anglického „tattoo“. (Rychlík 2005: 27).

3.2 Tetování a přírodní národy

Když píšete práci o tetování, domnívám se, že je mou povinností alespoň na okraj zmínit kolébku našeho moderního tetování a zaměřit se na tento fenomén z globálního hlediska, ačkoli si uvědomuji šíří tohoto tématu a fakt, že se mi stejně nepodaří postihnout všechny jeho aspekty.

Podle George P. Murdocka si tělo zdobí všechna známá společenství a lze ho tedy považovat za kulturní univerzálii (Murdock in Rychlík 2005: 14). Tato vlastnost odlišuje člověka od jeho zvířecích předků. Lidé se snaží změnit předem daný stav, porazit přírodu a nahradit ji svou kulturou. Tento kulturně podmíněný diktát nám pak určuje pravidla, podle nichž lidé různými způsoby upravují svůj vzhled. Jedním z těchto způsobů je v mnoha společnostech právě tetování. Jeho největší výhodou představuje trvalý efekt, jež v sobě tato technika má. Je odolné proti působení prostředí, především pak vody a slunce.

Mezi přírodními národy má tetování celou řadu funkcí, ať už zmíněnou estetickou, tak dále i magickou, rituální, hygienickou, preventivní a léčebnou, můžeme dle něho určit kmenovou příslušnost, sociální stratifikaci nebo získat v očích okolí sexuální přitažlivost. Je též spjato s přechodovými rituály a symbolizuje spojení změny a bolesti, které zlomové okamžiky v životě doprovází. Překonání vytrpěných muk je pak odměněno vážností, kterou člověk ve společnosti získá (Rychlík 2005: 14-20). Platí pak pravidlo, že pokud jsou vzory nesouměrné, jejich funkce je spíše ochranná, pokud souměrné, jejich účel je hlavně dekorativní (Ferguson, Procter 1998: 16).

V mnoha oblastech světa byla příchodem kolonialistů tradice tetování přerušena a současné generace na ni nyní nahlíží různými způsoby. Například v Polynésii na ni zhruba od 2. pol. 20. století znovu navázali a etnografové pak patří k těm, kdo pomáhají staré motivy rekonstruovat a navracet je současné generaci domorodého obyvatelstva. Na druhé straně se někde tradici přerušit vůbec nepodařilo, třeba mezi jihoamerickými kmeny nebo v Nepálu a Barmě. Jinde je dnes naopak tetování považováno za staromódní zvyk, spojovaný s vesnickými regiony jako je tomu v některých částech Indie. Na severoamerickém kontinentu je dnes tradice původního indiánského obyvatelstva paradoxně ožívána potomky osadníků, kteří se ji předtím snažili vymýtit (Ferguson, Procter 1998: 16-17).

V našem globálním světě se dnes motivy a techniky šíří přes hranice kultur. Lidé se rádi identifikují s alternativním způsobem života, ačkoli původní smysl tetování často neznají nebo nechápou. Ve společnosti vznikají různé subkultury, například „modern primitives“. Jejich členové mají pocit, že když se nechají tetovat nějakým domorodým ornamentem, mohou pak být spojeni s historií lidstva. Považují tetování za duchovní aktivitu, protože je

starobylé a rozšířené. Vyjadřují jím základní lidskou potřebu pro rituály, jež by dávaly životu smysl a mohou tetovaného duševně spojovat se zbytkem lidstva. V dnešní době lidé hledají „jiné pravdy“ a způsoby poznání světa, jedná se možná o znak změny ve společnosti, kdy mnoho lidí tradiční náboženství jako je křesťanství odmítá, ale na druhou stranu v životě duchovní složku postrádá a identifikuje se pak raději s nezápadními, alternativními způsoby myšlení (Johnson 2006). A jaké národy ve vytváření tetování vynikaly?

Tetování můžeme nalézt u národů všech kontinentů. Vyskytuje se v Severní i Jižní Americe, Africe, Austrálii, Asii i starověké a pravěké Evropě. Jako kolébku moderního tetování můžeme nazvat Polynésii. Nejen proto, že všichni její obyvatelé se tetovali, ale i proto že právě odsud se díky objevným plavbám Jamese Cooka tetování rozšířilo do Evropy a tedy do západní civilizace.

V celém Tichomoří se používalo podobných metod k provádění tatuáže. Na kostěný hřebínek s řadou hrotů se poklepávalo paličkou do kůže a do vzniklých ranek se vtírala tmavá kašovitá hmota. Pigment se vyráběl z pečených a drcených jader oříšků nebo z černých semen, jež se smísily s rostlinnými šťávami a olejem (Rychlík 2005: 78-79). Varieta vzorů a místních specifik se ale lišila oblast od oblasti. Například zvláštností havajského zdobení byl tetovaný jazyk (Ferguson, Procter 1998: 16).

3.2.1 Maorové

Pokud bych však měla zmínit jen jediný polynéský národ, jehož kultura je úzce spjata s tetováním, musí to být původní obyvatelé Nového Zélandu Maorové. Tento národ je v podvědomí mnoha lidí spojován s tetováním, protože si nechal zdobit obličej, nejvýraznější část těla, která je i určující v tom, jak nás vnímá naše okolí.

Tradice tetování je stará přes 2000 let a trvá od prvopočátku maorské kultury (Ferguson, Procter 1998: 14). Umění spirálové tatuáže přinesl na souostroví předek „Matadora“. Muži si nechávali vyrývat do lící spirály, kterým se říká „moko“ a každá jeho linka mělo přesný symbolický význam a každý z něho mohl vyčíst, jaký status jedinec ve společenské hierarchii má. Tetovala se i mužská stehna, což pomáhalo určit totožnost bojovníka pokud byl nepřítelem dokapitulován. Ženy bývaly tetovány na bradě, puse a řidčeji na nose a prsou, což se udrželo jako ideál krásy až do 70.let 20.st.. Provádělo se kostěným dlátkem „uhi“, ostrou škeblí nebo kameny. Barvivo se vyrábělo z rostlinných šťáv smíchaných s popelem. Celý obřad tetování byl spojen s rituály, zpěvem a různými tabu. Toto tetování mělo nejenom vysokou estetickou hodnotu, ale hlavním účelem bylo především vypadat děsivěji a výhrůžněji při válce. Maorové, jejichž nejvyšším bohem, je bůh války „Tu“, byli skvělí

bojovníci a ne náhodou dlouho odolávali Britům při kolonizaci své země. Druhým důvodem pro výběr hlav byl fakt, že Maorové chovali k hlavám úctu, protože podle jejich filosofie je v ní uložena „mana“, životní síla člověka.

Po skončení britsko-maorských válek přejímali původní Novozélandčané obyčej Evropanů a tradice tetování začala skomírat. Ve 2. pol. 20. st. však začalo jako všude jinde v Polynésii docházet k oživení zájmu o hodnoty předků a dnešní mladí Maorové se opět tetují ve tváři, tentokrát už ale elektrickým strojkem. Lícni moko je znakem maorství, identity, integrity a naplňuje se tak staré novozélandské úsloví, že moko nikdy nemůže být Maorovi zcizeno (Rychlík 2005: 102-115).

3.2.2 Japonci

Ve světě je velice známé i japonské tetování. Barevné vzory, které často pokrývaly celé tělo, výrazným způsobem ovlivnily moderní historii této techniky zdobení

Japonci znali tetování už kolem 300 let př.n.l. a používali ho k rituálním účelům. V 7. st. ale bylo degradováno na trest. Odsouzení k potetování nahrazovalo jiné druhy trestů jako bylo odřezávání ucha nebo nosu. Postihnutí nebyli jen zloději, ale i vyšší třída. Šlechtici, kteří odmítli spáchat harakiri, byli za trest takto oceňováni. Nejčastěji pak piktogramem slova pes na čelo. Takový člověk byl pak nejen vyvrhelem společnosti, ale vyřazen z rodinného života. V 17. st. se i přes zákaz vlády začínají tetovat kurtizány a potulní buddhističtí mniši. Pravý zlom, ale přišel až o století později, kdy tetování zpopularizoval čínský román „Suikoden“. Hlavní hrdinové pak inspirovali řadu mužů z nižších vrstev k pořízení tetování (Rychlík 2005: 151-157). Oblíbené byly motivy zobrazující postavy bohů a lidí, citáty z japonských klasiků, scény z oblíbených divadelních her, květiny, ptáci (Lips 1960: 40), vodní symbolika a především pak draci a kapři „koi“. Brzy se tetování rozšířilo i mezi vyšší vrstvy. Nejznámější japonské tetování se nazývá „horimono“. Představuje velkoplošnou obrazovou kompozici, která jakoby představovala kus oděvu člověka. Specifické bylo též používání barev, nejen černé ale i červené, žluté a modrozelené, jež se vyráběly z přírodních materiálů jako jsou hovězí žluč, kurkuma, šafrán, purpur, indigo, smůla, sezamový olej, uhlí, saze, křída, slupky ořechů, kůra aj. Jako nástroj se používaly ocelové jehly „hari“ v dřevěném, bambusovém nebo kostěném držátku. V 19. st. však vláda dočasně uvolnění učinila přítrž a zakázala tetování Japonců. Cizinci však být tetováni mohli, což napomohlo rozšíření barevných vzorů do celého světa. Dnešní japonské tetování už se většinou provádí elektrickými strojkem (Rychlík 2005: 150-157).

3.3 Stručná historie tetování v západní společnosti

3.3.1 Nejstarší nálezy

Henry Ferguson ve své knize Umění tetování tvrdí, že čím je více daná činnost rozšířená, tím je starší. Dnes víme, že s tetováním se můžeme setkat po celém světě, ale určit jeho stáří nedokážeme. Rychlý rozpad lidské pokožky nám neumožňuje zjistit, kde leží jeho počátky. Existují sice nepřímé důkazy ve formě různě zdobených sošek, ale jejich rytiny mohou znamenat jak vzory tatuáže, tak malbu na těle nebo dokonce jen uměleckou invenci tvůrce (Ferguson, Procter 1998: 10).

Prokazatelně nejstarším známým tetováním lidského těla tak je Ötzi –Ledový muž, jehož stáří se odhaduje na 5100-5300 let. Na jeho těle můžeme nalézt 57 vytetovaných značek, jednoduchých teček a čárek, k jejichž tvorbě byla podle vědců použita technika podobná té dnešní. Kůže byla napíchnuta a rozříznuta jemným špičatým nástrojem a do vzniklých ran se vetřelo kašovitě barvivo, jež bylo vyrobeno z prášku dřevěného uhlí smíchaného se slinami nebo vlažnou sladkou vodou. Zajímavostí je, že umístění značek na těle se shoduje s terapeutickým tetováním a můžeme se tedy domýšlet, že Ötziho tetování mělo především léčebnou a rituální funkci (Rychlík 2005: 61-63).

Dalším cenným nálezem pak byl „Kníže z Pazyryku“. Tělo, jehož stáří se odhaduje na 2 500 let, bylo nalezeno na Sibiři v pohoří Východní Altaj. Je ozdoben bohatými obrazy skutečných i bájných zvířat. S největší pravděpodobností se jednalo o válečníka a tetování bylo pořízeno za účelem dodání vlastnosti zobrazených zvířat. Stejně jako u Ötziho však byla objevena i terapeutická a akupunkturální funkce (Ferguson, Procter 1998: 11).

3.3.2 Starověk

Jak už jsem zmínila, prvním prokazatelně tetovaným člověkem byl Ötzi, což dokazuje, že tetování bylo se na evropském kontinentu vyskytovalo už v mladší době kamenné. Další důkazy pak ale máme až z období antiky

Z Egypta, kde byly tetovány pouze ženy (tanečnice, konkubíny, zpěvačky, kněžky, aj.) se podle difuzionistické teorie mělo tetování rozšířit do Evropy (Ferguson, Procter 1998: 12). Na našem kontinentě se pak těšilo protichůdné oblibě. Zatímco u Thráků a Peršanů bylo tetování symbolem vznešenosti, u Řeků tomu bylo právě naopak. Tetovat se nechávala chudina, otroci a zločinci. Těm se na čelo nechávalo vytetovat královo znamení nebo znak sovy. Oblíbené ale

bylo u jiných evropských kmenů, které dnes označujeme jako barbarské –Britové, Ilyrové, Dákové, Gótové, Galové, Piktové či Skotové.

Ačkoli se první křesťané tetovat nechávali, v 8. století byla papežem tato technika zakázána jako prznění božího díla a zvyk začal od té doby upadat. Křížové výpravy znamenaly na krátko jeho renesanci a návrat na evropský kontinent, kdy si bojovníci přiváželi z cest suvenýr v podobě tetování. Skutečný boom však nastal až o několik století později (Rychlík 2005: 203-210).

3.3.3 Zámořské cesty

Koncem 18.st. století se tetování do Evropy vrátilo (Ferguson, Procter 1998: 20). Zasloužil se o to James Cook, jenž z cest přivezl nejen popisy zdobených těl ale i potetovanou posádku své lodi HMSE Endeavour. Dobrodruhové a námořníci si z cest přiváželi suvenýry v podobě tetování a díky nim se pak z přístavů rozšířilo tetování do moderního světa. O rozmach tetování se zasloužily i cirkusy, které s sebou vozily domorodce i potetované bělochy. V 19.století vznikly první tetovací salony, nejznámější v Londýně, Antverpách, Jokohamě nebo třeba Šanghaji. K námořníkům, vojákům a prostitutkám se díky zlepšující se kvalitě prací přidala i honorace, toužící po výstřelcích a originalitě.

V roce 1890 vyrobil Samuel O'Reilly první „tattaugraph“, jenž také napomohl ke zvýšení rychlosti šíření tetování. Tattaugraph umožnil méně bolestivé, levnější, jednodušší a rychleji provedené tetování. Tento fakt vedl k rozšíření tetování mezi nižšími třídami a upouštění oblíbenosti u majetných. Klesla kvalita prací a docházelo ke kopírování nevkusných předloh, jejichž tématem byly nejčastěji svlečené krásky, vtipy, nože, nápisy nebo zvířata. Mnoho klientů odpuzovalo prostředí, v salonech se nedodržovala hygiena a tetování se brzy stalo znakem lůzy. Když pak Hitler nechal tetovat vězněné v koncentračních táborech, vysoká akceptovatelnost a popularita tetování se ze společnosti téměř vytrácí (Rychlík 2005: 214-225).

3.4 Vývoj v naší společnosti

Postupný návrat tetování se datuje do 2.poloviny 20.století. Zatímco američtí vojáci si tetování přiváželi na památku z korejské a vietnamské války, pacifisté si tetovali mírovými symboly nebo lístky marihuany (Rychlík 2005: 225). Tetování se šířilo společně s dalšími sociálními hnutími jako byla hnutí za ženská práva, za životní prostředí nebo za práva gayů. V kontextu s jiným zázemím dochází k předefinování rámce založeného na kvalitativních stránkách jako jsou dovednost tatéra, obsah ikon a ideové kvality a tetování začíná být viděno

jako umění (De Mello in Haviland, Prins, Walrath, McBride 2000: 373). Nejčastěji bývá řazeno mezi body art, graffiti, conceptual art nebo digitální media (Rychlík 2005: 227).

Došlo také ke zlepšení techniky, zvětšila se například barevná škála. Od konce 80.let se používají lepší barvy, do té doby existovala pouze prášková, kterou si tatéři museli ručně míchat. Tetovací salony bývají většinou součástí jiných prostor. Nacházejí se nejčastěji v přístavech, přímořských letoviscích, tržističích či čtvrtích s nevěstinci. Pro vytváření ornamentů se používají šablony s linií daného vzoru, nebo se pracuje od ruky, což zajišťuje jedinečnost daného tetování. Na druhou stranu se musí vzhledem k větší náročnosti práce počítat s vyšší cenou (Ferguson, Procter 1998: 26-27). Pořádají se také různé „Tattoo conventions“ čili mítinky, kde se fanoušci tetování mohou scházet a pochlubit se svými ornamenty ostatním nadšencům. Byla založena i APTA, „Association of Professional Tattoo Artists“, která sdružuje profesionální tatéry. Pořádají se též různé soutěže a akce, vydávají periodika, to vše za účelem konstituování komunity tetovaných (Rychlík 2005: 230-231).

Podle Margo de Mello znamenal přelom 70. a 80.let zlom, kdy se fenomén tetování přesunul z pracující lidové třídy ke střední a hlavní motivací se stal čistě estetický účel (De Mello in Haviland, Prins, Walrath, McBride 2000: 373). Posun do společenského mainstreamu potvrzuje i Martin Rychlík, který konstatuje, že mnoho z toho, co dělalo tetování jedinečným, bude díky tomuto trendu ztraceno (Rychlík 2005: 231).

3.5 Stereotypy

V minulosti byl kult tetování tradičně spojován s konkrétními skupinami obyvatel, žijících většinou na okraji společnosti. Jednalo se o námořníky, vojáky, kriminálníky, kočovné komedianty, cikány, pasáky, prostitutky, dělníky, herce nebo maséry. Z toho nejvýrazněji s prvními třemi jmenovanými, kterým bych se nyní chtěla věnovat blíže.

Významné místo v historii tetování mají námořníci, protože právě díky nim se tetování rozšířilo do světa. Tetovaný námořník je fenomén, vždyť podle záznamů britského námořnictva bylo koncem 19.st. tetováno 80-90 % všech námořníků (Rychlík 2005: 232). Tetování prováděli nejprve domorodci, ale posléze se tuto techniku naučili sami námořníci a tetovali se mezi sebou na palubě lodí. Bylo módní nejen mezi obyčejnými námořníky, ale i mezi admirály a lordy (Ferguson, Procter 1998: 22). Tetování nebyla jen památka na daleké cesty, ale i užitečná praktika, která umožňovala snadnější identifikaci těl při pádu přes palubu. S jednotlivými ornamenty se začala pojít symbolika, vznikaly pověry a z tetování se mezi námořníky stala tradice. Populárními motivy byly srdce s šípem, iniciály, palmy, dívky, lodě,

atd. Nelze opomenout fakt, že i nuda, která během dlouhých cest na palubě dozajista byla, napomohla rozšíření tetování mezi touto profesní skupinou (Rychlík 2005: 232-235)

Tetování vojáků začalo mnohem dříve. Už ve starověku nechával César vojákům vytetovat své jméno a dezertérům dokonce na čelo slovo zrádce. Křesťanští bojovníci se nechávali tetovat dobrovolně. Jednalo se nejen o suvenýr z cest, ale ornamenty zobrazující symboliku jejich náboženství, měly zajistit i boží ochranu v boji. Pokud tetování selhalo, mohlo vojákovi napomoci alespoň ke křesťanskému pohřbu. V novodobé historii bylo tetování často užíváno ke zjištění totožnosti. Vojáci si tuší nebo inkoustem tetovali číslo pluku, aby v případě smrtelného zranění zvýšili možnost na identifikaci těla (Rychlík 2005: 208-221). Rozšířeným fenoménem bylo i tetování v kasárnách, což mnoho jedinců může z dob povinné vojenské služby jistě pamatovat. Nejčastějšími motivy byla srdíčka, meče, jména lásek nebo znaky útvarů. Stejně jako na lodi bylo uzavřené prostředí a nuda v ubikacích ideálním místem pro šíření tetování.

4. Výzkumná část

4.1 Charakteristika výzkumné skupiny

4.1.1 „Kriminálníci“ a vězni

V této části práce se konečně dostávám ke své konkrétní výzkumné skupině, k lidem žijícím na samém okraji společnosti nebo dokonce mimo ni. Tetování se s lidmi, kteří porušují zákon a jsou za to často odsouzeni k odnětí svobody, pojilo od nepaměti a dodnes tomu tak je. Samozřejmě je nutné si nejprve definovat pojmy. Není totiž vždy pravidlem, aby člověk, kterého můžeme nazvat „kriminálníkem“, tedy osobu, která systematicky porušuje zákon, byl i automaticky na nějakou dobu vězněm. Tím se, pokud „má štěstí“ a unikne spravedlnosti, nemusí stát nikdy. Na druhé straně se ale do vězení může dostat člověk, který žil do té doby zcela bezúhonným způsobem a jeho cílem ani nikdy spáchání trestného činu nebylo. Já budu ve své práci pracovat s oběma pojmy, protože rozdělit vězně striktně na dvě skupiny -na ty, co si vězení zaslouží a na ty, kteří jsou zde shodou nešťastných okolností, ani možné není. Při výběru respondentů pro mě bylo důležité to, co mají v současné době společného, což je fakt, že jsou nyní ve vězení a že mají tetování. Jaká je tedy motivace vězňů pořídit si tetování? Proč je mezi nimi tak rozšířené? A proč si podvědomě vězně a tetování v mysli spojujeme?

4.1.2 Příčiny stigmatizace

Jak už jsem zmínila dříve, ve starověku představovalo tetování v nebarbarských regionech formu trestu. Tetovat se nechávalo čelo otroků a vězňů odsouzených k práci v dolech a kamenolomech nebo dezertérům. Samotné slovo stigma, které dnes definujeme jako neodstranitelné znamení, má v řečtině a latině význam vypálení, vypichování nebo tetování značek. Zločinci byli nejprve trestáni vypálením písmen označujících spáchaný čin, ale později se spíše provádělo právě tetování. Už v tomto období se ale sami vězni začali za účelem odklonu od společenských norem tetovat sami.

O staletí později, konkrétně ve století 19. se začali objevovat tzv. teorie zločinného člověka a podle nich byla zločinnost vrozená. Člověk se pak automaticky vyznačoval takovými vlastnostmi jako je necitlivost k bolesti, láska k ozdobám, napodobovací pud a vkusem dokazoval příslušnost k nižším společenským třídám. Tato teorie se udržela řadu let. Jedním z autorů byl Ital Cesare Lombroso. Ten označil kriminálníky za pozůstatek primitivního typu člověka, což se mělo projevat mimo jiné zálibou v tetování. Vlastnostmi, které měly dále zločince a divochy spojovat, byla třeba násilná povaha, necitlivost a marnivost. Walter Bromberg dospěl ve své charakteristice zločinného člověka k vlastnostem jako tíhnutí k sadismu, agresi, sebedestrukci, narcismu, snaze být středem zájmu, tetování delikventů, psychopatologickým tendencím, labilitě, zkratovitému jednání a negativnímu vztahu k práci i kolektivu (Rychlík 2005: 34-235).

Ačkoli byla tato teorie později odmítnuta, stále máme tendenci člověka, který byl ve vězení, automaticky zaškatulkovat a popsat vlastnostmi, jež jsem právě uvedla. Fakt, že má člověk s kriminální minulostí navíc tetování, pro řadu lidí znamená potvrzení názoru, jímž člověka předem v duchu odsoudili.

Svých respondentů jsem se proto zeptala, jaký názor mělo jejich okolí na fakt, že se nechali tetovat. Nejčastěji jsem se setkala s odpovědí, že přátelům a známým se tetování líbilo, ale rodina, respektive rodiče byli silně proti. Respondent A uvedl, že především jeho matce se nelíbí a myslí si, že díky pořízení tetování bude mít už napořád punc kriminálního. Respondent E tento názor potvrdil, ačkoli si tetování pořídil ještě předtím, než začal mít problémy se zákonem. Tvrdí, že rodina byla proti, ale kamarádi to hodnotili spíš kladně. Přesto má strach, že by na tom ostatní mohli vidět něco špatného -že má kriminální minulost, ačkoli v té době ještě nedělal nic špatného. Obává se, že ho někdo ohodnotí na první dojem a tetování mu může v některých situacích přitížit, takže si ho bude raději zakrývat. Respondent H uvedl, že jeho matka sice nadávala, ale známým se jeho tetování líbilo, přesto má pocit, že

se na něj dívali jinak a že už teď má image „kriminálního“. Názorově se lišil Respondent F. Ten z reakcí okolí strach nemá, protože je dnes jiná doba a tetování je moderní.

Odpověď, proč je v naší společnosti tetování stále občas spojováno s negativními konotacemi, však stále není úplná. Přispěla k tomu i řada jiných faktorů, jež je třeba zmínit. Může za to i antagonistický vztah, který má tetování s hlavními světovými náboženstvími.

První křesťané se nechávali tetovat na důkaz své vzájemnosti a také svou oddanost bohu dokazovali vytetovanými symboly X, INRI a různými křížky. Císař Konstantin však začal tetované pronásledovat. V roce 787 bylo tetování zakázáno i papežem Hadriánem a zvyk začal od té doby uvadat. Byl pak na dlouhou dobu považován za znak čarodějnictví a ďáblovu znamení (Rychlík 2005: 208-209). Důvodem, proč začalo tetování křesťanům vadit a dostalo se na pranýř, byl fakt, že člověk změnou svého vzhledu zohyzďoval nejen boží výtvar, ale i vlastní podobu boha (Ferguson, Procter 1998: 20). Tetování zakazují i další náboženství jako judaismus a islám.

Nejen v antice bylo tetování používáno k utilitárním účelům. Ve 20. století použili Hitler i Stalin tetování k označování vězňů v nacistických a komunistických koncentračních táborech. I tato skutečnost negativně ovlivnila vnímání tetování mezi lidmi.

Co se týče naší země, až do revoluce bylo v zemích východního bloku profesionální tetování zakázáno. Tento fakt zapříčinil rozvoj nevkusné amatérsky provedené tatuáže, které se dařilo v uzavřených komunitách jako bylo právě vězení a kasárna. Komunistická propaganda pak tetování prezentovala jako projev asociálů a psychicky narušených jedinců. První profesionální tetovací salon byl otevřen v Praze až roku 1992 (Rychlík 2005: 223-227).

Popularitě nepřispívá ani používání tetování různými subkulturami, kde slouží jako odznak členství. Klasickým příkladem jsou třeba skinheadi.

4.2 Používané vzory a styly

Pokud budu mluvit v obecné rovině, jednou z nejdůležitějších nebo pro některé osoby dokonce nejdůležitější složkou tetování, je výběr ornamentu, který si nechá vytetovat. Někteří lidé takový ornament hledají léta, protože si přejí, aby přesně korespondoval s jejich osobností. Jiným stačí přijít do tetovacího salonu, vyberou si nějaký obrázek podle vzorníku a nevádí jim, že jejich tetování může nosit i více lidí. Záleží na tom, jaký význam dotýčný výběru symbolu přisuzuje. Výběr ornamentu totiž nemusí být tak podstatný, jak se na první pohled zdá. Pro mnoho lidí je důležitý především akt nechat se tetovat a být tetovaný a jaký obrázek to nakonec bude, je pro ně podřadnější záležitostí.

V naší společnosti můžeme nalézt lidi s tetováním a tetované lidi. Zatímco lidé s tetováním mají jeden nebo dva menší osobní obrázky na místech, která mohou dle potřeby kdykoli skrýt pod oděvem, tetovaní lidé přijali tetování jako životní styl. Obrázků mají obvykle více, jsou větší, barevnější a jsou vidět. Tetovaní lidé se pak musejí každodenně potýkat s reakcemi okolí. (Johnson 2006)

Existuje samozřejmě obrovské množství nejrůznějších motivů a stylů, které si lidé nechávají vytetovat. D. Křížová rozlišuje celkem 23 tématických okruhů: romantické, námořnické, erotické, znaky řemesel, vojenské, zvířata, rostliny, geometrické tvary a ornamenty, humoristické, nadpřirozené bytosti, symboly, obrazce s dobrodružným obsahem, tetován manifestující sociální postoj a životní styl, fašismus a militarismus, brutalita, násilí a motivy moci a síly, náboženství, psychedelické motivy a fantastika, hudební, etnografické, motivy smrti, motivy typu Harley Davidson, naivní a dětské, sportovní (Křížová in Halíková 2003: 21).

Jiní autoři mají trochu odlišné dělení. Co se týče oblíbenosti, vyzdvihují především neo-tribal tetování, které vychází z tradic mimoevropských etnik a Křížová ho nazývá „etnografické“. Jedná se o jasné černé obrazy se stylizovanými geometrickými i přírodními ornamenty. Tento styl i odpovídá trendu, který dnes v oblasti zdobení těla panuje -odklon tetování od orientace na vizuální obsah a důraz na linie. Oblíbené je i tetování japonské, keltské, motivy smrti a hrůzy, scifi, původní flashe – tzv. old school (srdce, kotvy a vlajky), portréty slavných, realistické výjevy a nápisy, egyptské a čínské znaky, znamení zvěrokruhu, aj. Na druhé straně dochází k odklonu od humoristických motivů a jmenovek partnerů.

Místa, kam si lidé nechávají ornament vytetovat, se liší podle motivace, proč si tetování pořídili. Pokud je jejich přáním, aby obrázky obdivovalo okolí, vyberou si místo, které obvykle není zakryto oblečením. V opačném případě, kdy si člověk pořídí tetování pro sebe nebo své nejbližší okolí, pak jeho ornament zdobí některé z veřejností běžně neviděných částí těla.

Co se týče symbolů, které si nechávají vytetovat vězni, už v 19. století vedl francouzský lékař Alexander Lacassagne záznamy tetování ve věznicích. Podle jeho zápisků byly klasickými vzory srdce, růže, ženy a jména. Uvádí však i unikátní případy, jakými byla různá humorná hesla nebo tetování penisu. Čech J. Šejnoha, který vedl záznamy v ČSR ve 30. letech se setkával s vytetovaným modrým bodem pod okem a uvádí ho jako dřívější atribut zločinců. V sovětských gulazích bývaly časté vytetované ocelové dráty na čele, lebky, chrámy, hvězdy, různá varování, obrázky Lenina a Stalina, které měly zajistit lepší zacházení, symbolika pravoslavní a různé pseudohumorné kresbičky.

I v našem českém prostředí se v současné době dají nalézt motivy, které jsou specifické pro některé věznice. Z Boleslavi si často odvázejí na památku květinu na krku a ve Vinařicích jsou oblíbené obrázky žen. (Rychlík 2005: 56-252)

4.2.1 Výzkum –moji respondenti

V této části práce bych chtěla čtenářům představit své respondenty. Jednalo se vždy o muže, kteří byli v prosinci roku 2008 drženi v pardubické věznici, a jež spojovala pouze skutečnost, že byli tetovaní. Jejich přesný věk neznám, ale pohyboval se přibližně od 20 do 60 let a mohu ještě dodat, že převažovala spíše mladší generace. Ve své práci jednotlivé respondenty označuji značkami RA (respondent A), RB, RC,... až RJ. Jejich celkový seznam, jednotlivé vytetované ornamenty, hlavní motivaci, jež pro pořízení tetování uvedli a kde bylo jejich tetování pořízeno (vězení/profesionální salon), najdete v příloze (viz str. 48). Ještě bych chtěla zmínit, že respondent J je osoba, jež byla vězněna v sovětském gulagu.

4.2.2 Statistika tetování v pardubické věznici

Na tom, kolik tetování se za nějaký časový úsek v pardubické věznici provede, se moji respondenti nemohli shodnout. Tuto otázku mohl určitě ovlivnit fakt, že tetování je ve věznici zakázáno a v zájmu informátorů nemohla být pravdivá odpověď. Na druhé straně se mi občas zdálo, že aby na mě udělali někteří respondenti dojem, že toho hodně vědí a jsou v obraze, tak své odhady nadhodnocovali. RE tvrdil, že se vězení dělá 5-6 tetování měsíčně. RH odhadoval 20-30 měsíčně. RF se domníval, že se každý den tetují 2 vězni čili kolem 50 měsíčně. RD mi pověděl, že neví o tom, že by se tetování ve vězení provádělo. I na otázku kolik lidí umí tetování dělat se mi dostávalo odlišných odpovědí. Podle RF a RH dělá tetování ve věznici kolem 10 lidí. RG mi pověděl, že tetování umí v celé věznici dělat tak 50 lidí, jen 4 na jeho patře.

Z takto rozporuplných čísel mohu jen těžko dělat nějaké závěry. Snažila jsem se tedy alespoň zjistit, kolik vězňů je tedy v pardubické věznici tetováno. Procentuální odhady mých respondentů se pohybují v rozmezí 50-90% tetovaných vězňů. Mohu tedy s klidným svědomím říci, že jich je většina. Nejčastější odhady se pohybovaly kolem 70%, což mi potvrdil i jeden ze zaměstnanců, který tipoval zhruba tři čtvrtiny všech vězňů.

Klíčovou otázku, kolik vězňů už do věznice s tetováním přišlo, a kteří se nechali tetovat až na místě, se mi však zodpovědět nepodařilo. Odhadnout si troufl jen respondent E, který si myslí, že většina vězňů má tetování z vězení a jen 1/5 z venku. Pokud by tato odpověď byla

pravdivá, můj výzkumný vzorek, kde většina respondentů uvádí profesionální tetování, by neodpovídal skutečnému rozložení ve vězení.

4.3 Technika

Zařízení, která lidé používali k pořízení tetování, se během historie příliš neměnila. Jednalo se vždy o ostrý předmět, jímž by se mohla narušit kůže a vpravit barva. Například Piktové k tetování používali špendlík a šťávu extrahovanou z místních trav a Skotové železné jehly naplněné inkoustem (Ferguson, Procter 1998: 13). Tyto techniky samozřejmě koncem 19.století nahradil elektrický tetovací strojek. Z dnešního pohledu se ale může zdát, že různé formy amatérského tetování jsou dnes inspirovány právě technikami používanými před staletími.

Ve vězeních po celém světě dochází k výrobě tetovacích strojků během níž vězni často prokazují nesmírnou vynalézavost, čemuž přispívá omezený přístup k materiálům. K výrobě používají nejrůznější věci denní potřeby, cokoliv mají vězni k dispozici.

V československých věznicích se vyráběla tzv. „tetovačka“. Jednalo se o kus dřívka se dvěma jehlami a jako barvivo se používala čínská tuš nebo černá směs ze sazí, které se říkalo „rus“ (Rychlík 2005: 237). V dnešních vězeních se používají struny z kytary a rozebrané holicí strojky (Schildkrout in Spreadly. McCurdy 2006: 91).

V pardubické věznicí se podle mých výpovědí používá walkman, diskman, strojek na holení, elektrický kartáček na zuby čili vše co má pohon na baterky. Cílem je získat cívku, jejíž vibrace umožní tetování. Jako tělo strojku se pak použije mikrotužka, propiska nebo verzatilka. Poslední součásti přístroje jsou samozřejmě jehly. Problémem bývá získání barviva a používá se proto cokoliv -náplň z propisky, technická tuš, gelové fixy, centropen, různé kreslicí potřeby jako vodové barvy, barva do tiskárny, inkoust čili vše co má vodní a ne olejový základ.

Zajímavým faktem však pro mě nebylo to, co vězni k sestrojení tetovacího zařízení používají, ale skutečnost, že ho všichni umějí sestrojít. Někteří mi s chutí popsali, jak ho vyrobit, jiní jen naznačili, že na tom nic není a dá se vyrobit z čehokoli. A u některých jsem z jejich údivu nad mou otázkou četla spíše překvapení, jak je možné, že já tak snadnou věc neznám. Znalost výroby tetovacího strojku patří k vědomostem, které člověk během pobytu ve vězení získá.

Unikátní popis mi poskytl respondent J, kterému bylo tetování provedeno v sovětském gulagu:

RJ: „No to se tenkrát...tam nebylo takový prostředky jak teďko. Tetování se provádělo tak, že se sehnala guma. Guma se zapálila a jak guma hořela, tak na sklo se sbíral ten saze...no a to se pak žiletkou nebo něco seškrabalo dolu, že... a teď se to rozdělávalo s cukrovou vodou, pokud byl líh, tak trochu lihu a s cukrovou vodou se z toho dělala taková tuš...to je tatuáž, která je zdravotně zcela nezávadná, ale absolutně neodstranitelná.“

I: „Nedá se vůbec odstranit?“

RJ: „Ne, tam neexistuje, aby to třeba odstranil z kůže. To nejde, protože ta tetován pronikne tak hluboko až do masa.“

I: „A jak se to třeba dostávalo do kůže...“

RJ: „Jehlama se to píchalo. To se dělalo tak, že se vzaly dvě jehle...jo, kerým se přidělalo nějaký dřívko...někdo dělal s dvěma jehlama, někdo s třema, jemnější konfigurace jednou, ale většinou dvouma se vomotalo jehlama, udělalo se takový dvě špičky jedna byla vo něco delší a takhle se to namáčelo a píchalo...nakreslil se obrázek třeba no a...“

I: „A neměl jste třeba nějaký zdravotní problémy, že by se Vám to třeba...“

RJ: „Nenenene, to jak říkám to bylo absolutně, to bylo nezávadný tady toto... tajta tetováž, protože to bylo přepálený saze, tam nic nebylo, takovýho co by škodilo že...líh... čisté, né nějaké denaturovanej ale přímo...to se vod zdravotníků sehnal líh a v lihu se rozpustil cukr a ty saze, dohromady aby to drželo, jinak to nikdo nerozpustil ty saze v samotné vodě nikdo, že... to nejde protože saze sou takový mastný.“

4.4 Jednotlivé funkce

Martin Rychlík ve své práci „Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla“ rozeznává funkce, které tetování má. Jsou to funkce rituální, esteticko-erotická, magicko-náboženská, léčebně-preventivní, komunikační a identifikační, sociálně-skupinová, statutárně-hierarchická a individualizační. Já bych se chtěla na toto dělení podívat podrobněji u své výzkumné skupiny a zjistit, zda-li se v kontextu s vězeňskou komunitou dají uplatnit všechny.

4.4.1 Rituální

Tetování si lidé často pořizují ve věku, který můžeme nazvat přechodem mezi dětstvím a dospělostí. Je tomu tak u přírodních národů, ale i v naší společnosti. Můžeme tedy i my nazývat fenomén tetování přechodovým rituálem? Osobnost se přemění za pomoci procesu, kdy člověk rozhoduje o svém těle sám (často navzdory rodičovské vůli), podstoupí bolest a

poté se vrátí jako „jiný“ člověk. Vyjádří vzdor vůči rodičovské autoritě a dostává se mu uznání od svých vrstevníků.

Přechodový rituál je ale také testem imunitní zdatnosti. Začíná odloučením od minulého stavu, prochází prahovým momentem a pokud je přijat, vrátí se v jiném stavu bytí. Přijetí je pak definitivní a jedinec pokročí v sociální hierarchii, nebo dosáhne osobního cíle (Rychlík 2005: 41). Popis, který uvádím, se dle mého soudu dá na tetování dobře uplatnit. Ornament a bolest, kterou jedinec při jeho tvorbě zakusil, je pak trvalou památkou na uskutečněný rituál. Někdo může namítat, že tetování lze snadno odstranit, nesmíme ale zapomínat, že tuto techniku umíme provádět až dnes a ještě v nedávné minulosti bylo pořízení tetování skutečně definitivní záležitostí.

Kritici se mohou ozvat i ke skutečnosti, že dnešní tetování je jen bezbolestná náhražka původního krvavého rituálu. (Rychlík 2005: 43) Je pravdou, že tetovací strojek tento úkon určitě zjednodušil. To ale neplatí u amatérského a tedy i vězeňského tetování, kterému se ve své práci věnuji. To má k primitivním technikám i po praktické stránce stále blízko.

Všichni moji respondenti si tetování pořídili ve věku 17- 20 let. Pouze u dvou tomu bylo jinak. RC se nechal tetovat ve 30 letech v profesionálním salonu a RG v 54 letech, ten se i domnívá, že mladí lidé se nechají tetovat a pak 90% z nich rozhodnutí lituje, protože nepřemýšlejí o budoucnosti. Podle výzkumu provedeného v tetovacích salonech se průměrný věk příchozích pohybuje v rozmezí 18-30 let, nejčastěji pak okolo 25. roku života (Johnson 2006). Podle tohoto tvrzení mohu říci, že si moji respondenti pořídili tetování v mladším věku, než bývá u tetovaných obvyklé.

Můžeme se na tetování jako přechodový rituál podívat i z jiného úhlu, než jako přechod z dětství do dospělosti? Já se domnívám, že ano. V kontextu věznice v něm vidím i přechod z běžného občana do statusu vězně a „kriminálního“ a určité akceptování a potvrzení tohoto nového stavu. Z tohoto hlediska vidím nebezpečí rozšíření fenoménu tetování ve vězení. S neumělým ornamentem, na kterém je na první pohled vidět, že nevznikl v profesionálním salonu, se v budoucnosti člověk musí připravit na skutečnost, že si ho každý hned zařadí a ze škatulky „kriminálního“ už se bude jen těžko vyvlékat. Paradoxem je, že si tento bič na sebe upletl sám vězeň, když se ve věznici nechal tetovat.

Jak už jsem zmínila dříve, většina mých respondentů se nechala tetovat v profesionálním salonu už dříve čili konkrétně oni by se negativním reakcím okolí mohli vyhnout.

4.4.2 Esteticko-erotická

Nelze samozřejmě zastřít, že v mnoha případech má tetování především čistě dekorativní funkci, což platilo u přírodních národů, a i v naší společnosti bývá často hlavní motivací pro pořízení tetování. Jako pouhý módní trend bych ho však nepovažovala. Móda se neustále mění, ale tetování zůstane až do konce života (nebo si ho alespoň lidé s tímto vědomím pořizují) a měli by tak ať už vědomě či podvědomě zvolit ornament, který pro ně bude mít dlouhodobou hodnotu.

O své tělo pečují nejrůznějšími způsoby všechna etnika. Zvýrazňují nebo potlačují některé rysy a jsou ochotni trpět pro krásu v závislosti na ideálu, který daná společnost obdivuje. Pozměňují svůj vzhled nebo jen část těla, protože žádná osoba nevychází a neukazuje se světu v „syrovém stavu“. Platí to i u tak samozřejmých věcí jako je účes nebo fakt, že nosíme oblečení (Schildkrout in Spreadly, McCurdy 2006: 86-88).

Zkrášlení se dostává do popředí, ačkoli funkce byla dříve hlavně obranná. K původnímu záměru zastrašení nepřítele se přidružily jiné jako zvýraznit se a zvýznamnit. Nelze opominout ani zastření tělesné nahoty, které tetování do jisté míry zajišťuje (Rychlík 2005: 43-46). Ženy používají spíše jemnější motivy, často na intimnějších místech, která zůstávají většinou skryta pod oblečením. Naproti tomu muži chtějí, aby jejich tetování bylo vidět. Ostatně tetování s nimi bývá spojováno více než se ženami kvůli bolesti, kterou byly ochotni podstoupit. Muži si také vybírají motivy, jimiž by podtrhli a zdůraznili svou maskulinitu (Johnson 2006).

Vzhled je důležitý, protože nám vizuálně zprostředkovává status člověka ve společnosti, ať už to, jaký člověk opravdu je, nebo jaký chce, aby si o něm ostatní mysleli, že je. I to, jak chce člověk na své okolí působit a jakou image světu předkládá, je informací o jeho povaze a hodnotách. Každý má nějaký způsob sebe prezentace, jen jsou některé způsoby permanentnější než jiné. Dočasné zdobení spíše ukazuje určitý moment nebo módu, zatímco tetování mezi kulturami bývá často oslavou nějakou události. Ač je tato technika u majoritní společnosti do značné míry často dekorativní, přesto znamená důležité kulturní poselství, které tato společnost vykazuje (Schildkrout in Spreadly, McCurdy 2006: 87).

Lidské tělo je kulturním konstruktem a tvárným materiálem, který lze podle potřeb zeštíhlit, propíchnout nebo třeba tetovat. V pragmatické společnosti lidé věří jen tomu, čeho se mohou dotýkat a čím mohou manipulovat, proto tělesná stránka nabývá tolik na důležitosti (Eagleton 2001: 101). Lidé začínají vidět sami sebe jako flexibilní, proměnlivé, sebe-utvářející a tělesné tvory a své tvárnosti využívají k tomu, aby se stylizovali do svého ideálu (Rorty in Eagleton 2001: 101).

V dnešní společnosti je kladen velký důraz na vzhled. Masmédia předkládají kult těla a upozorňují na fyzickou stránku člověka. Celebrity, které v nich vystupují, rozhodují o tom, jaký životní styl bude celou společností uznán za vhodný. Když je pak u nich oblíbené tetování, spousta dalších lidí si ho podle jejich vzoru pořídí. Především mladí lidé mají tendenci napodobovat styl svých oblíbenců, ačkoli sami by se pro tetování možná ani nerozhodli (Rychlík 2005: 247). Tetování vyhovuje povrchně orientované společnosti, kde informace musí být přenášeny rychle. První dojem není jen důležitý ale i rozhodující. Společnost se zaměřuje na vnější stánku a proto je pro tolik lidí péče o ní tak důležitá (Johnson 2006).

Takový pohled na svět je v přímém rozporu s tím, co bývalo ideálem třeba ve starověkém Řecku. Pohled na člověka, který se nadměrně zabýval svým tělem, byl považován za známku nedostatečné kultivovanosti. Smyslové zážitky vedly k obrácené vnímavosti a k oslabení pravé schopnosti ducha radovat se (Brown 2000: 31-137).

I jednou z motivací, kterou všichni moji informátoři uváděli jako důvod pro pořízení tetování, byla touha se zkrášlit. RA uvedl, že se líbilo jak jeho přítelkyni, tak i ostatním holkám. Uznává ale, že spíše těm mladším. RC mi sdělil, že si tetování pořídil po poradě s manželkou, protože se chtěl líbit především jí. Ostatní uváděli, že v tetování vidí módu, ozdobu nebo doplněk a že chtěli mít takovou image. Připadají si nyní atraktivnější a sebevědomější. RG si myslí, že čím více tetování někteří vězni mají, tím více si pak připadají jako chlapi. RF zdůraznil skutečnost, že tetování se mu sice líbí, ale ve vězení by si ho nepořídil, protože vězeňské nevypadá dobře. Záleží mu na kvalitě provedení tetování. To mi potvrdil i RE. Podle něj se ve vězení používají nekvalitní barvy, tetování je rozpité, nevydrží a vůbec nevypadá dobře.

Z těchto tvrzení vyplývá, že pokud někdo touží se tetováním zkrášlit, nepořídí si ho vězení, ale v profesionálním salonu. Kvalita provedení je pro skutečné nadšence tetování klíčová a je jim jasné, že neuměle provedeným obrázkem nikoho neohromí.

V naší společnosti se těžko hledá jeden kulturní ideál, který by vyhovoval všem. Existuje široké rozpětí nejrůznějších subkultur a každá preferuje něco jiného. Hlavní snahou však bývá odlišit se od ostatních a být „jedinečný“, což originální tetování může do jisté míry zajistit. Díky tomu, že je dnes tato technika zdobení na výslunní, profesionálně provedené tetování nikoho nepobouří a může mnoha lidem atraktivní skutečně připadat a splnit tak svůj účel.

4.4.3 Magicko-náboženská

V mnoha kulturách má tetování magickou a duchovní funkci. Je možné, že by se i v té naší lidé nechali tetovat proto, aby se ochránili před zlem nebo proto, že věří, že jim ornament přinese štěstí? I toto téma se mi zdálo plodné, a proto jsem se respondentů ptala i na to, zda v nějakou mystickou složku tetování věří.

Cílem tetování někdy bývá odradit zlo a přilákat štěstí. Mezidobí mezi dětstvím a dospělostí je u přírodních národů považováno za období, kdy je jedinec náchylnější, hrozí mu nebezpečí a je třeba ho ochránit (Schildkrout in Spreadly, McCurdy 2006: 85-91). Proces tvorby tetování obsahuje prvek magie a ornamenty obsahují preventivní a ochranné motivy. Těmi mohou být ochranná božstva, která mají odradit nebezpečí nebo dodat jedinci zvláštní schopnosti. Tetování může sloužit i jako soukromý amulet a talisman a přinášet štěstí. Ačkoli náboženství často tetování zakazují, lidé si náboženskou symboliku často pro štěstí vytetovat nechají. V naší společnosti to bývají především křesťanské motivy, ale oblíbené jsou i budhistické. Námořníci na lodích věřili, že vytetovaný Kristus na zádech je může ochránit před bolestí při výprasku. Podobné pověrečné představy existovaly i u vězňů v moderní společnosti, kteří věřili, že je náboženské symboly ochrání před popravou (Rychlík 2005: 46-49).

U mých respondentů se potvrdil trend, že je magická funkce už spíše na ústupu. Jen RI měl vytetován křesťanský kříž pro štěstí. RA mi pověděl, že z doslechů ví, že jeden z vězňů má na zádech vytetovaného Ježíše a další potom jména andělů v hebrejském jazyce. RG se domnívá, že mu jeho Merkur nosí štěstí. A RF plánuje nechat si v Thajsku vytetovat na celá záda různé východní symboly. Také on uvedl jako důvod víru, že mu mohou přinést štěstí.

Z těchto odpovědí vyplývá, že na čistě magickou funkci nikdo nevěřil, ale jako amulet pro štěstí slouží tetování pořád. Vytetovaný motiv má pak podobnou funkci, jakou by měl ve věcné podobě zavěšený na řetízku na krku.

4.4.4 Léčebně-preventivní

Léčebně-preventivní funkce mizí a ve světě se vyskytuje jen sporadicky. Tuto funkci jsem už uvedla v části *Historie*, když jsem se zmiňovala o Ledovém muži Ötzim, právě jeho tetování je příkladem léčebně-preventivní funkce. Jeho tetování stimulovalo body, která zná dnešní akupunktura. Třebaže se za tímto účelem vězni určitě netetují, nechci tuto část vynechat a pojala jsem ji jako vztah tetování a zdravotní rizika, které ve vězení hrozí.

Vzhledem ke skutečnosti, že je tetování ve vězení zakázáno, je jasné, že vězni nepoužívají adekvátní prostředky, které jsou k tvorbě tetování zapotřebí. Zmínila jsem fakt, že tetovací strojek vyrábějí z toho, co je právě po ruce a jako barvu používají látky, které k tetování

vůbec určené nejsou. O dodržování hygienických pravidel někdy nemůže být ani řeč. Vzhledem k tomu, že dezinfekci nemají vězni k dispozici, je dobré, když někteří tatěři alespoň jehly vyváří v horké vodě nebo pálí nad ohněm. Přesto hrozí kvůli nedostatečným hygienickým podmínkám a průběhu infekce.

RA mi sdělil, že hygiena se při tvorbě tetování nedodrží. Někdy místo začne hnísat a barva se vyplaví, je proto potřeba čerstvé tetování stále mazat. Pokud má tetovaný zdravotní komplikace a potřebuje jít k lékaři, musí počítat s trestem za porušení vězeňského řádu. Potrestán je pak nejen tetovaný, ale i člověk, který mu tetování provedl. 3/5 mých respondentů uvedlo, že z hygienických důvodů by si tetování ve vězení dělat nenechalo. RF mi řekl, že nevěří sterilizaci a bojí se nemoci. Jehly nejsou čisté a tatěři to ani pořádně neumí. I RH byl silně proti vězeňskému tetování. Tatěři prý nepoužívají správné věci a ani to nedělají dobře. RG mi vyprávěl, že v holandských věznicích je tetování povoleno a že do vězení docházejí profesionální tatěři.

Domnívám se, že klíčové jsou v tomto bodě vzdělání a inteligence dotyčných. Od vedoucího terapeutického centra jsem se dověděla, že jsou vězni pravidelně informováni o rizicích spojených s tvorbou tetování, a jsou jim udílány rady, jak dosáhnout alespoň sterilizace jehel, přesto jsou tyto nabyté informace často ignorovány.

4.4.5 Komunikační a identifikační

Tetování je neverbální vizuální komunikační prostředek. Dovídáme se něco o individualitě daného jedince, jeho či její povaze, statusu ve společnosti a kulturní identitě. Víme, že byl ochoten podstoupit bolest a že má v sobě určitou míru exhibicionismu. Může paradoxně vyjadřovat sklony k alternativnímu způsobu života, stejně jako ke komerci a konformitě. Nejčastěji je však vnímáno jako způsob rebelie proti společnosti, touha odlišovat se a nebýt zaškatulkován mezi osoby v kravatách, dennodenně plnící své povinnosti. Co svým tetováním chtějí vyjádřit vězni? Jaké sdělení svým tetováním chtějí předat svému okolí?

Jazyk to není jen mluva, všechno, co můžeme zaznamenat smysly, může sloužit jako symbol komunikace. I neverbální symboly přenáší významy a mohou ukazovat vzpomínky, touhy a historii člověka. K jejich pochopení je však potřeba znát společností sdílené symboly a mýty a společenské hodnoty. Poselství totiž není automaticky přenášeno mezi kulturami nebo skupinami a v krajním případě může znát význam motivu pouze jeho nositel (Schildkrout in Spreadly, McCurdy 2006: 85).

Na druhou stranu nelze tvrdit, že každé tetování znamená něco jasného a jednoznačného a že za každým motivem se významu můžeme dopátrat. Čím více tetování osoba má, tím menší

význam má aktuální ornament, význam už je jen v aktu získání tetování a ne v obsahu obrázku (Johnson 2006).

U tetovaných probíhá komunikace nejen přes význam daného ornamentu, ale i přes použité barvy, styl a způsob provedení či umístění na těle. Pokud je na viditelné části těla, bylo pořízeno především proto, aby bylo viděno a interpretováno ostatními. Platí i pravidlo, že abstraktní symbolika motivů představuje více osobní než veřejné tetování, protože jeho význam není okolí snadno čitelný. To je i trend, který dnes ve společnosti v oblasti tetování panuje. Dochází k eliminaci sociálního aspektu ve prospěch co největší individualizace. Tetování přestává být kolektivně srozumitelné, protože v dnešní době není potřeba, aby o sobě lidé sdělovali ostatním konkrétní informace právě touto formou jako tomu bylo u přírodních národů. Současné tetování mívá především dekorativní charakter a pokud má nějaký další význam, tak jen pro danou osobu nebo pro její nejbližší okolí (De Mello in Haviland, Prins, Walrath, McBride 2000: 373). Tato charakteristika se však netýká vězeňského prostředí, kde si tetování svoji původní funkci zachovává.

Mezi vězni má tetování anti-autoritativní pojetí. Vzhledem ke skutečnosti, že je jeho provádění ve věznicích zakázáno, vězni porušováním tohoto nařízení znevažují státní moc. Jednotlivé symboly pak mohou představovat tajný kód se specifickými významy, které jsou známy jen členům dané skupiny. Být členem takové skupiny pak ulehčí život v cele a učiní ho bezpečnější. Tato „tajná řeč“ ve formě tetování má řadu utilitárních významů. Tzv. „tats“ mohou označovat zásluhy a informace, slouží k navázání bezproblémových kontaktů mezi zločinci a brání infiltraci. Velice časté je především mezi americkými, východoevropskými a asijskými gangy.

V Japonsku je tetování spojováno s tamní zločineckou organizací „jakuza“. Pro její členy má tetování specifický význam, protože představuje tři její hlavní ideály -odvahu, kterou by měl mít její člen i člověk, jenž se nechá tetovat, doživotní lojalitu, která se pojí s trvalostí tetuáže a konečně s puncem, který tetování v zemi z historie má, s puncem ilegality, nezákonnosti a psanství.

V amerických věznicích vznikají dokonce vězeňské organizace, jejichž členství bývá podmíněno etnickým původem. Vytetované symboly, používané členy „Aryan Brotherhood“, je například AB, SWP, AW nebo 100%, což znamená „stoprocentní běloch“. Podmínkou vstupu bývá násilný čin a členství je doživotní a nezrušitelné. Naproti tomu fungují „Black Guerilla Family“, sdružující černošské vězně a „La Nuestra Familia“ s hispánskými členy (Rychlík 2005: 157-239).

Domnívám se, že tyto symboly však naštěstí nejsou užitečné jen gangům, ale i policii. Tím, že se zločinec výrazným tetováním sám označí, může být lépe identifikovatelný pro případné svědky jeho zločinu, kteří mohou dodat jedinečný popis.

Když jsem se svých respondentů zeptala, jestli i v našem prostředí existují nějaké typické vězeňské motivy, dostávalo se mi spíše zamítavých reakcí. Mohu spekulovat, že odpověď byla ovlivněna opatrností vězňů neprozradit mi informaci, která nepatří nikomu zvenčí.

Trochu sdílnější byl respondent D, od něj jsem se dověděla, že podle tetování se pozná, odkud člověk přišel. Třeba „Valdičák“ je celý potetovaný vybledlými barvami. Ve svém okolí zná i vězně, který má na krku nápis GROGO. RD nechápe, jak s něčím takovým pak člověk může venku žít. Tvrdí, že někteří vězni vůbec nepřemýšlejí.

RA (ačkoli se sám nechal tetovat ve vězení) se domnívá, že se tetování stane vizitkou člověka, protože se pozná, jestli je tetování z venku nebo z kriminálu a tedy že byl člověk trestán. Počítá s tím, že na pohovory bude nosit dlouhé rukávy a tetování ukazovat nebude. Je zvyklý, že lidé se mu vždycky nejdříve podívají na ruku, kde nosí výrazné tetování. Připadá mu ale, že teď vypadá drsnější a když půjde venku na koncert nebo do klubu, bude se v takovém prostředí cítit s tetováním lépe. Podle RA je velice častým námětem vězeňského tetování v Pardubicích švabachem vytetované jméno dívky. Má ho prý každý druhý a je to značka kriminálu.

Moji informátoři se shodli na tom, že když se nechávali tetovat, chtěli aby byl jejich obrázek vidět, což byl ostatně jeden z důvodů, proč si ho pořídili. Na druhou stranu všichni uvedli, že se budou snažit, aby jejich tetování nebylo viditelné v práci, protože si uvědomují, že by jim mohlo uškodit. Aby je lidé neohodnotili na první dojem, obléknou si raději oblečení s dlouhými rukávy. Byli si vědomi i faktu, že až si budou hledat práci, pracovník personálního oddělení si spíše vybere člověka, u něhož tetování nespátří. Proč si tedy tetování pořizují, když si uvědomují, že jim může v budoucnu komplikovat život? Nebo si ho pořizují právě kvůli tomu?

4.4.6 Sociálně-skupinová

Sociálně-skupinová funkce se v mé práci částečně překrývá s funkcí komunikačně-identifikační, protože mají mnoho společných rysů. V předešlé části jsem zmiňovala jednotlivé kriminální gangy a symboliku, kterou používají. Nyní bych se chtěla zaměřit na různé skupiny z celospolečenského hlediska.

Tetováním lze potvrdit členství v mnoha sociálních skupinách. Svou příslušnost takto stvrzují různé kmenové, společenské, profesní nebo náboženské komunity a cílem bývá odlišit

jedince od cizí většiny. Ornament se symbolickým významem mu dodá shodu se spřízněnou skupinou a slouží jako odznak příslušnosti. Tetování jako svědectví dočasné pospolitosti používají fotbalové, pouliční nebo motorkářské gangy, vojenské útvary, SWAT, mariňáci nebo právě vězni (Rychlík 2005: 54-55). Tetování je užíváno jako výraz odmítání tzv. „coat and tie culture“, límečkové kultury, zdůraznění společenských rozdílů a vyhranění se. V okamžiku, kdy se tímto způsobem člověk identifikuje se svou skupinou, stává se pro většinovou společnost exotickým (Schildkrout in Spreadly, McCurdy 2006: 86-87). Význam aktu tetování často není spojen s vybraným obrázkem, ale se skutečností, že jakákoli permanentní značka na těle znamená oddělení osoby od většinové společnosti, což je pro mnoho lidí možná důvod, proč se nechali tetovat (Johnson 2006).

Frankie Johnson považuje vězně za tzv. žadatele identity, kteří se potřebují identifikovat s nějakou skupinou, k čemuž využijí možnosti nechat se ve vězení amatérsky tetovat a vstupují tak do komunity tetovaných vězňů. Autorka pak uvádí rozdíl mezi „kriminálníkem“ a vězněm. Kriminálník je více pokryt tetováním, akceptoval životní styl a marginalizaci s ním spojenou a definitivně se vyčlenil z většinové společnosti. (Johnson 2006)

Vernerová ve své práci uvádí, že adaptace na život ve vězení se označuje jako prizonizace a má dvě důležité složky:

„Institucionalizace označuje skutečnost, že se člověk adaptuje na vysoce organizovaný způsob života ve vězení spojený se ztrátou samostatnosti a iniciativy. Z toho vyplývá změna jeho postojů, vzorců chování i obranných mechanismů. Adaptace vede ke ztrátě aktivity, až k apatii, ke zúžení zájmových aktivit, k úpadku většiny schopností. Osobnost dlouhodobě nebo opakovaně trestaného v mnoha složkách degraduje. Jedinec se odnaučí rozhodovat a bude i po propuštění z výkonu trestu závislý na rozhodování jiných nebo na náhodných impulzech. Ztratí schopnost plánovat a volit realistické alternativy své budoucnosti.

Ideologizace znamená přijetí norem a pravidel vězeňského prostředí. Mnohdy nejde jen o formální přizpůsobení, ale o přijetí jiného hodnotového systému, o ztotožnění s minoritní skupinou. Vymezení hranic vlastní skupiny je zde jednoduché, mezi vězni a vězeňským personálem je jednoznačná hranice. Akceptace skupinové identity je pro vězně podporou, a proto ji přijímá, pokud nemá zvlášť dobře fungující zázemí nebo silné vnitřní předsevzetí. Adaptace na nové prostředí se projevuje i přijetím specifického žargonu, který je jedním ze znaků potvrzujících rozdíly uvedených skupin.“ (Vernerová 2008: 37-38)

Její závěry jsou pro mou práci důležité. Ačkoli by se člověk venku v profesionálním salonu tetovat nenechal, prostředí a lidé, s nimiž tráví po několik měsíců či let veškerý svůj čas, ho zákonitě musí ovlivnit. S tím souhlasí i Anthony Giddens. Život ve vězení člověka od

společnosti spíše oddaluje, než aby ho k ní zpátky přibližoval. Jedinci jsou nuceni přizpůsobovat se podmínkám, které s těmi na svobodě nemají nic společného a jsou obklopeni lidmi, kteří je mohou ovlivnit negativním způsobem. Zvyky a postoje, které ve vězení mohou získat, se liší od těch, jež od nich společnost vyžaduje (Giddens 1999: 204).

Od svých respondentů jsem se dověděla, že nejdůležitější je nebýt při provádění tetování přistižen vězeňským personálem. Pokud by se tak stalo, vězeň i tatér by byli potrestáni. Tetování se tají a tolerované není, proto mezi sebou musí být vězni solidární. RH mě sice ujistil, že se ve vězení nežaluje, RF mi ale tvrdil něco jiného. Nenechal by se ve vězení tetovat už jen proto, že to může někdo „prásknout“ a on by měl problém. Nevěří lidem ve vězení a radši si venku za tetování zaplatí. Často se totiž po polovině odpykání trestu pouští. I RF nechce riskovat kázeňský přestupek, který by ho připravil o možnost opustit vězení dříve.

RG se domnívá, že se vězni tetují, aby se pomstili společnosti za to, že je nepřijala. Chtějí být jiní, protože je společnost nechce a často i na truc rodičům, které tímto způsobem trestají. Zvláště to vidí u Romů, kteří bývají tetování po celém těle a ukazují tak, že jsou jiní.

RJ mi vysvětlil, proč se nechal v gulagu tetovat on:

„No tak prakticky, aby člověk vyšel, jak se říká a měl zaručený jako...že se mu nic nestane...jak se říká, kdo chce s vlky žít, musí s nimi vyti...tak se jim musí přizpůsobit, že. Nemůže být odlišnej...Jo, takže sou třeba dneska ty skini a by von mezi nima někerej vobyčejnej moh zapadnout, tak se jim musí přizpůsobit, vyholit si hlavu, udělat si kohóta nebo co, do nosu si dát krůžek a takový, aby mezi nimi mohl být. Protože jakmile se, jak je vodlišnej vod nich, tak ho ta...tak ho do toho společenství nevezmou.“

I z těchto odpovědí mi vyplývá, že tetování si ve vězení pořizují lidé, kteří mají potřebu se zařadit mezi „kriminálníky“ a ve vězení zapadnout mezi ostatní. Záleží také, do jaké míry je jedinec ovlivnitelný a má tendenci přejímat cizí názory, což bývá ryze individuální vlastnost. Nechat se tetovat, ale i neprozradit personálu, že se ve vězení někdo tetuje znamená „držet se svými“ a ne se společností. Ačkoli se většina mých respondentů ve vězení tetovat nenechala, o tom, že se jinak tato technika provádí, mlčí a jsou k ostatním solidární, což ovšem nemusí znamenat dobrou vůli, ale nutnost, jak vězení bez problémů přečkat.

Lidé, kteří plánují život venku a přemýšlí, co bude, až vyjdou z vězení, si tetování nepožizují.

4.4.7 Statutárně-hierarchická

V různých kulturách mají lidé s tetováním různý společenský status. Zatímco v některých se jim dostává vážnosti, v naší společnosti se na tetování stále pohlíží spíše negativně a například při pracovním pohovoru může být pro žadatele významným handicapem. V různých subkulturách tomu však může být jinak a lidem se tetování může vyplácet. Tím, že jedinec dokázal věrnost své skupině, tak v ní i hierarchicky postoupil.

Tetování může mít rozlišovací účel, který určí nízký i vysoký společenský status člověka (Schildkrout in Spreadly, McCurdy 2006: 87). U přírodních národů můžeme podle tetování zjistit věkové zařazení i stupeň postavení jedince ve společnosti. Pravidlem bývá, že čím je tetování složitější, tím je osoba hierarchicky výše. Důležité však je, aby byla celá společnost nebo konkrétní skupina obeznámena se statutárním významem tatuáže. Některé mají rozsáhlé kodifikované systémy, jak koho, kdy a jakým způsobem tetovat. Tetování může znamenat prokázanou zdatnost, statečnost a zralost, schopnost zvládat sociální roli nebo být měřítkem prestiže a zásluh (Rychlík 2005: 57-58).

Podle Vernerové i věžňové vytvářejí sociální skupinu, která má svou strukturu a hierarchii rolí se specifickými statuty, čímž jsou vymezena i pravidla chování a sociální vztahy. Typická je rigidní a přísně vymezená hierarchie rolí, s nimiž souvisejí práva i povinnosti jejich nositelů (Vernerová 2008: 38). Mohou nám stejně postoje, jaké mají lidé, kteří rozhodují, napomoci k tomu, abychom postoupili v hierarchii výše?

Tím, že člověk nosí tetování, vyjadřuje určitý postoj. Ten má pak čtyři hlavní funkce vnitřní psychické integrace. Ego-defenzivní funkce pomáhá udržovat psychickou rovnováhu tím, že své negativní vlastnosti zlehčujeme nebo přenášíme vinu na „ty druhé“. Naše postoje též slouží k vyjádření vlastních hodnot a seberealizaci. Jedinec má potřebu vyjádřit své stanovisko, jež představuje jeho centrální hodnoty nebo složky sebepojetí čili jak chápe sám sebe a jak chce, aby ho chápali i ostatní. Instrumentální, utilitární nebo adaptivní postoje nám mohou napomoci k dosažení našich cílů nebo nám pomáhají vyhnout se nesnázím. Lidé ze zkušenosti vědí, že podobnost názorů často vyvolá vzájemné sympatie a je proto dobré souhlasit s těmi, jejichž přízeň chceme získat, ačkoli dotyčný shodu pouze předstírá. Kognitivní a ekonomické funkce umožňuje lepší porozumění, protože na základě zkušeností, jež během života získáváme, pomáhá strukturovat svět kolem nás. Naše postoje se během života mohou změnit. Hlavními činiteli jsou prostředí, které nás právě obklopuje, traumatická zkušenost, protikladná osobní zkušenost, zrání osobnosti a vliv masmédií (Nakonečný 2005: 46-52).

Tetováním jistě mnoho lidí vyjadřuje vlastní hodnoty a seberealizuje se jím, ale mě v tomto případě zaujala funkce instrumentální, utilitární či jinak řečeno adaptivní. Tato funkce se shoduje s mým názorem, proč si lidé pořizují tetování ve vězení. Důvodem je lepší adaptace na prostředí a získání uznání od těch, jejichž přízeň chtějí dotyční tímto způsobem získat.

Svých respondentů jsem se ptala, jestli jim skutečnost, že jsou tetováni, nějakým způsobem život ve vězení usnadňuje.

Dostávalo se mi zamítavých reakcí, ale po krátké úvaze i souhlasných odpovědí. Například RB a RD mi tvrdili, že to pro ostatní žádný význam nemá a že je to o konkrétních lidech, jestli je okolí bere nebo ne a žádné tetování to nemůže ovlivnit. Na druhou stranu RF si myslí, že tím, že se lidé ve vězení nechávají tetovat, aby si získali respekt. RC připustil, že možná pak člověka ostatní skutečně více uznávají. RE mi pověděl, že se vězni tetují, aby vynikli mezi ostatními, byli zajímavý a „ukázali se“, když je ostatní moc neberou. Někteří se podle něj tetují, protože chtějí držet s těmi, co ve vězení mají slovo. Chtějí vypadat dobře v jejich očích. Nemusí pak toho sice dosáhnout, ale získají si respekt a uznání a zapadnout do prostředí je pro ně snazší.

A jak pomohlo tetování RJ, když byl vězněn v gulagu?

RJ: „Nó, dost, ty obyčejný lidi, jak bych to tak řekl, ty vobyčejný pracanti nee...no a aby se člověk moc neudřel a udržel se mezi tou galérkou, ňák...tak musel tady toto.“

I: „Ehm, takže to asi posilovalo prestiž člověka...“

RJ: „Ano.“

I: „Čím víc tetování měl, tím si na něj...“

RJ: „Nooo, nemusel být ani no tak... někdo řekl nech si tady toto udělat, tak si nemohl říct no na to kašlu...“

I: „Ehm... ale získal jste třeba větší respekt...“

RJ: „No určitě že jo, stoprocentně, stoprocentně jo.....Já jsem neměl na výběr. Já jsem musel. Protože jinak bych byl vodtoto... a tam v té práci dřít...to... tam se dělalo deset, dvanáct hodin denně i čtrnáct hodin denně... to nebylo... bylo jak se říká na padnutí... na hubu, tak člověk byl rád, že se z toho vyvlíkl tady tímhle způsobem...aspoň...“

Domnívám se, sovětský pracovní tábor v 50. letech minulého století bylo natolik specifické prostředí, že nelze srovnávat podmínky na takovém místě a naše současné české věznice. Je jisté, že respondentovi J tetování a spojenectví s vězni, kteří měli v gulagu slovo, skutečně pobyt usnadnilo. V našich věznicích ale takové podmínky nejsou, takže se domnívám, že není

nutné, pokud právě o to člověk vyloženě nestojí, snažit se někomu zalíbit. Když člověk nechce po návratu z vězení v trestné činnosti pokračovat, nepotřebuje si ve vězení nacházet nové známé a usilovat o něčí přízeň.

Tetování může napomoci přiblížit jedince k cílové skupině, ale nemusí to být pravidlem, důležitější je osobnost dotyčného a někomu nemusí stačit ani padesát tetování, aby ho okolí bralo, což ostatně platí i v naší společnosti.

4.4.8 Individualizační

Ulrich Beck ve své knize Riziková společnost uvádí dva trendy, k nimž v dnešní společnosti dochází. Jedná se o „ahistorické vnímání reality“ a „autoreflexivní tvorbu biografí“. Ahistorické vnímání reality znamená, že dochází ke zužování horizontu vnímání, které se může smrsknout na pouhou přítomnost, kde se vše točí jen kolem osy vlastního já. Na druhé straně ubývá situací, kdy lidé jednají kolektivně a organizovaně a jedinec je tlačěn k tomu, aby si svou biografii utvářel sám. Znamená to, že biografie člověka je vytržena z daných determinací, je otevřená a závislá na rozhodnutích dotyčného, který si ji musí utvořit sám. Jedinec pak rozhoduje o svém vzdělání, povolání, bydlišti, partnerovi, ale i tom, jak naloží se svým tělem a jakou tvář společnosti ukáže. Oba tyto trendy jedince směřují k vyšší individualizaci. Nechce-li být jedinec ve společnosti znevýhodněn, je nucen naučit se vnímat sám sebe jako střed jednání. Obraz dnešního světa je centrován na já a model chování v každodenních situacích tento trend vyžaduje (Beck 2004: 216-217).

Dnešní tetování je mixem tradičních praktik a nových invencí. Tetování člověku umožňuje hrát si a experimentovat s vlastní identitou a může mu tak napomoci přiblížit se svému ideálu nebo jen vyjádřit životní či módní názor. Tetování nabízí prostor jak pro to odlišit se od společnosti, tak i pro to přiblížit se k cílové skupině, se kterou se chce daná osoba ztotožnit a jejíž životní styl tetování vyjadřuje. Tetování utváří image člověka, to jakým dojmem chce působit, jak si přeje být vnímán společností. Důležitý je ale kontext, protože tetování má jen takový smysl, jaký mu dodává kultura, v níž se vyskytuje (Schildkrout in Spreadly, McCurdy 2006: 91). Ačkoli tetování udílí smysl nositel, nesmíme zapomínat, že tetování je především kulturní jev. Každý jedinec vnímá, jak jej posuzují ostatní a pokud by nemohlo být tetování hodnoceno dalšími lidmi, ztratilo by pro majitele význam. Vnímání těch druhých je pro samotné nositele tetování minimálně stejně důležité jako to jejich (Rychlík 2005: 60).

Jednou z nejsilnějších motivací našeho jednání je potřeba sebehodnocení. Lidé si vytvářejí jasný obraz sebe sama, tzv. image, jejíž součástí je touha pokládat se za jedinečnou osobu odlišnou od ostatních. Jedinci vyjadřují postoje, jež jsou důležité ve vztahu k našemu

sebepojetí (Nakonečný 2005: 67-68). Každý vlastník si tak tetování váží, protože se stává jeho trvalou součástí a patří k jeho osobitosti. Proto je dnes přisuzována důležitost kvality provedení. Trendem doby je prosazování vlastní individuality a tetování je způsob, jak říci „jsem výjimečný“. Proto dochází k stále většímu posilování významu individualizační funkce. Jednotlivé ornamenty tatuáže se váží ke koníčkům, zájmům, přezdívám, jménům idolů, přátel, žen i dětí či znamení zvěrokruhu. Tetování je vyhledáváno i kvůli silnému osobnímu prožitku, který je podpořen bolestí a permanencí tohoto úkonu.

Tetování přestalo být stigmatem a je spíše významným umění. Člověk vyjadřuje své pocity viditelným způsobem a zásahem do svého těla. V dnešní době si ho pořizuje široké spektrum lidí. A ryze individuálních důvodů, proč si ho pořídili, je nepočítaně. Lidé často vidí tetování v TV a inspirují se populárními osobami. Zatoužili po originálním šperku a zdůraznění krásy lidského těla. Chtěli se cítit jiní, noví a „cool“. Přáli si zažít senzaci a vzrušení nebo cítit bolest. Rozhodli se tímto způsobem někomu dokázat lásku nebo si pořízením upomínkového tetování navždy připomínají důležitou událost v životě. Někomu se líbí, že není tak úplně jednoduché proces tetování podstoupit a nemá ho každý. Takhle může být jedinec jiný než ostatní. Tetování může pomoci překonat depresivní dobu a úzkosti tím, že má člověk nad něčím ve svém životě kontrolu, v tomto případě nad svým tělem. Jsou i lidé, kteří mají dost materiálního světa a chtějí si připomenout své kořeny a dávno minulou dobu, o níž se domnívají, že v ní vždy vše něco znamenalo a mělo svůj účel. Stejně tak chtějí i oni dát svému životu význam, smysl a řád. Tetování považují za projev svobody, protože k němu není potřeba žádného povolení od společnosti. Žádný jeden typický důvod ale neexistuje, to co mají tetovaní lidé společného je skutečnost, že mají své tetování všude, kam jdou. Tím, že ho nosí na sobě, ho promění ve svoji součást. (Johnson 2006)

Obecně můžeme říci, že jednotlivé ornamenty mají pro osobu s tetováním hlubší význam než jen to, co vidíme na povrchu kůže. Neměli bychom zapomínat, že tetování je permanentní. Móda se mění, ale tetování zůstane. Mnoho lidí má z trvalosti strach a není ochotno nést následky svých rozhodnutí, proto je odradí fakt, že se jejich volba nedá vzít zpět a raději si tetování nepořídí. Jak už jsem zmínila, důvody a významy se liší člověk od člověka, ale tetování vždycky bude především forma sebevyjádření. Tetují se lidé s různým povoláním, věkem i třídou. U této techniky zdobení těla došlo k pohybu v rámci kulturního systému. „From sailor to sales“, tetování přešlo do mainstreamu. (Johnson 2006)

Ptala jsem se svých respondentů na jejich individuální důvody a dostalo se mi zajímavých odpovědí. RA už napadlo, že by si venku tetování nechal odstranit, ale pak si řekl, že bude

výjimečný. Jeho ornament se dělал celkem dvacet hodin po dva dny a připadá si s ním drsnější. Myslí si, že tetování bude vypadat dobře na koncertech.

RF si nechal vytetovat portrét Geronima, protože je sám rebel. Venku sám tetování dělá, je to jeho koníček. Myslí si, že už to není jako dřív a že je dnes tetování moderní. RG má vytetovaného Merkura, ochránce cestovatelů, považuje ho za symbol jeho života a myslí si, že je jeho ornament speciální a nikdo jiný ho nemá. Bylo děláno v Portugalsku. Chtěl být výjimečný, líbí se mu, že je jediný na světě, kdo takový obrázek má. I RH chtěl něco, co nikdo jiný nemá, nechal si vytetovat obrázek šipky, což je jeho přezdívka.

Všichni dotázání byli na své tetování hrdí a zdůrazňovali jeho unikátnost a originalitu. Tetování lidem umožňuje získat pocit jedinečnosti a možná i určité nadřazenosti v anonymním a vykořeněném prostředí, jakými město i věznice jsou.

4.5 Další důvody

Během svého výzkumu jsem však přišla na další skutečnosti, které se k mé práci váží a ty bych ráda zmínila v následující pasáži.

4.5.1 Totální instituce

Seskupení lidí, kteří tráví dlouhou dobu pohromadě, můžeme nazvat různými způsoby. Komunitu lze definovat jako přirozenou jednotu a důležitá je pro ni především myšlenková shoda. Názory a postoje jsou v komunitě sdíleny a pokud se někdy liší, primárním cílem skupiny je vždy dosažení konsensu. Naproti tomu organizace představuje seskupení, které své členy svádí dohromady výhradně za účelem plnění konkrétního úkolu. Jsou zde kladeny nároky na disciplínu a v rámci pravidel organizace i na určité sebeomezení jedince.

Třetí skupinou je tzv. totální instituce, termín zavedený Ervingem Goffmanem. Příkladem mohou být internátní školy, vojenská kasárna, ústavy duševně nemocných a věznice. Totální organizace jedincům výslovně upírá svobodu odejít a lidé jsou v její pravomoci drženi silou. Jedná se o vynucenou komunitu, jejíž členové jsou pod neustálým dohledem personálu, jež může odchylky od pravidel instituce potrestat. V rámci dosažení žádoucího chování hraje důležitou roli donucení. Hranice mezi těmi, kdo pravidla ustavují a těmi, kdo je mají dodržovat, je pevně stanovena a není ani žádoucí vytváření sítě osobních vztahů mezi chovanci. (Bauman 1996: 73-87)

V takovém prostředí pak zákonitě dochází k revoltě proti autoritám a nedostatečnou stimulaci doprovází nuda, což jsou další faktory, jež vězně motivují k pořízení tetování ve vězení.

4.5.2 Příliš mnoho volného času, nedostatek stimulace

V každém uzavřeném prostoru, jakým je vězení, loď nebo kasárna, se jeho obyvatelé nudí, protože nemohou volně přicházet do kontaktu se společností a činnosti, které mohou dělat, jsou velice omezené. Člověk se podřídí pravidelnému režimu, ale ve volném čase, kterého je dost, se musí zabavit sám. Jaké možnosti vězňi mají?

V prostorech věznice není moc činností, které by bylo vězňům dovoleno vykonávat. Podle L. Bajcury mají vězňi možnost číst denní tisk, beletrii i odbornou literaturu, k tomu účelu slouží vězeňská knihovna, ale vězňi mají možnost donést si nebo nechat poslat vlastní čtení. Je možné hrát i různé společenské nebo digitální hry, které lze také zapůjčit na místě. Možný je i poslech rádia nebo sledování televize (Bajcura 1999: 83).

Když jsem byla jedno odpoledne ve věznici já, vězňi, které jsem zpovídala, přicházeli z keramické dílny, kde měli možnost něco vyrábět. Jinak se ale vězňi ve věznici často nudí. RA mi řekl, že volný čas tráví hraním ping pongu, malováním nebo v kuřárně. RC si myslí, že z nudy například někteří cvičí, ačkoli venku by to nikdy nedělali. RG mi pověděl, že jsou vězňi znudění, a proto si například pořizují tetování. Nepřemýšlejí nad tím, že ho pak budou mít na pořadí a budou možná svého rozhodnutí litovat.

Stejný názor mám i já na tetování. Lidé se ve vězení tetují, protože tam není moc jiných činností, které by se daly dělat a které by dotyčným připadaly zábavné.

Venku by se někteří tetovat nenechali, ale v prostředí, kde je člověk odtržen od rodiny a přátel čili lidí, kterým na jedinci skutečně záleží, dotyčný snadněji podlehne drobnému nátlaku a hecu a aniž by si věc pořádně promyslel, nechá se tetovat. Je to činnost, které se tak daří v uzavřených prostorech, protože zde není sociální kontrola. Nikdo dotyčnému neřekne, aby nedělal takovou hloupost a pořádně si to rozmyslí. Ve vězení lidem na sobě nezáleží.

4.5.3 Revolta proti autoritám

Podle Vernerové jsou odsouzeným zakázány tyto aktivity:

- a) navazovat styky s jinými osobami v rozporu s tímto zákonem nebo s pokynem vydaným na základě tohoto zákona
- b) vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, vyrábět a přechovávat předměty, které by mohly být použity k ohrožení bezpečnosti osob a majetku

nebo k útěku, nebo které by svým množstvím nebo povahou mohly narušovat pořádek anebo poškodit zdraví

c) přechovávat a rozšiřovat tiskoviny nebo materiály propagující národnostní, etnickou, rasovou, náboženskou nebo sociální nesnášenlivost, fašismus a podobná hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka, násilí a hrubost, jakož i tiskoviny nebo materiály obsahující popis výroby a použití návykových látek, jedů, výbušnin, zbraní a střeliva

d) hrát hry o peníze, věci, služby nebo o jiné úkony, účastnit se loterií a jiných podobných her

e) **tetovat sebe nebo jinou osobu anebo nechat se tetovat**

f) předstírat poruchu zdraví nebo se úmyslně poškozovat na zdraví

g) bez souhlasu Vězeňské služby prodávat, směňovat a darovat věci, které má v držení ve věznici (Vernerová 2008: 8)

Podle výzkumu Margo de Mello je tetování ve vězení druhý největším vzrušením hned po drogách. Představuje i revoltu či odmítání společenských norem a konvencí či sabotování vězeňských pravidel (De Mello in Rychlík 2005: 235).

Vernerová ve své práci uvádí i jiné nedovolené zábavy. Ve vězení se směňují věci -od obrázku namalovaného na dopisní obálku přes kafe, cigarety, stravenky na jídlo aj. Oblíbený je i hazard, hrají se například karty a kostky. Mnoho vězňů si pak dluhy z věznice bere i na svobodu a nevychází tak ani po odpykání trestu z vězení s čistým štítem. Dají se sehnat i drogy, ale vyhledávají je hlavně ti, co s nimi měli zkušenost už na svobodě a také jedinci, kteří si myslí, že jim ulehčí pobyt ve věznici. S drogami je problém v odhalení a když zaměstnanec pozná, že odsouzený požil drogu, nemůže s tím skoro nic dělat, pokud sám odsouzený nepožádá o odbornou pomoc (Vernerová 2008: 40).

Ačkoli nebo právě proto, že je tetování ve vězení zakázáno, těší se zde velké oblibě. Frankie Johnson se domnívá, že především jedinci s nenormativní chováním mají neustálou potřebu stimulace, jakou tetování určitě je a jedinec tak dostane svoji potřebnou dávku vzrušení. Jedním z důvodů, proč je tetování ve vězení populární je i fakt, že vám ho nikdo nemůže vzít. Nechat se tetovat ve vězení je vyjádřením svobody i moci a kontroly nad svým tělem. Nejistota, která lidé ve vězení zažívají, navíc vede k potřebě se vyjádřit. Autorka uvádí čtyři teritoria, ve kterých se člověk může projevat -veřejné, domácí, vztahové a tělesné (vlastní území). Pokud má člověk omezený přístup do ostatních teritorií, vždycky mu zůstává teritorium tělesné, kde může vytvořit něco reálného ve vztahu ke světu a ke společnosti. Tetování pak v sobě spojuje permanenci i invenci vnitřní já. Pokud je člověk nespokojen s rolí, kterou ve společnosti má, může tímto způsobem změny ve vztahu mezi sebou a společností docílit a uniknout tak do jisté míry z předurčení (Johnson 2006).

RD si myslí, že nějaké buřičství představuje tetování už jen ve vězení, ale ve většinové společnosti už se jedná o konformní záležitost. RA mi pověděl, že sice dovoleno není, ale při náhodném objevení se dá nové tetování snadno obhájit a to tak, že dotyčný řekne, že ho získal před příchodem do vězení. V kartě každého vězně je napsáno jen to, že jedinec tetování má, ale už ne kde a kolik. Vězni si jich mohou nechat přidělat, kolik chtějí a v případě odhalení říci, že se jedná o staré tetování. Jediný problém nastává, když se nové tetování špatně hojí a dojde ke zdravotním komplikacím.

RC mi potvrdil, že vězni mají z nového obrázku takovou radost, protože je to zakázané. I RG se domnívá, že lidé tetování chtějí jen proto, že to není dovoleno a chtějí před ostatními vypadat „cool“. RH potvrzuje, že hlavním motivem je fakt, že je tetování zakázáno a že je ve vězení nuda.

Neustálá nutnost poslouchat ve vězení příkazy pracovníků, musí člověka, který byl do té doby zvyklý porušovat zákon, nutit bouřit se proti autoritám. Způsobů, jak tak činit, je celá řada a provádění tetování je jedním z nich. Je to alespoň částečné vyjádření svobody a nezávislosti v prostředí, kde člověk musí být poslušný, ačkoli se tomu jeho naturel brání. I v tomto případě platí, že pokud chce člověk, co nejrychleji zpět na svobodu, tetování se vyhne, protože nebude riskovat přistižení, které by ho mohlo připravit o možnost dostat se domů na podmíněčné propuštění dříve. Jedincům, kterým na tom tolik nezáleží, budou mít tendenci riskovat spíše.

4.5.4 Levné tetování

Překvapivé pro mě bylo zjištění, že pro některé je tak podstatná i finanční stránka. Amatérské tetování vyjde daleko levněji než to profesionální, a tak si ho někteří ve snaze ušetřit pořídí raději ve vězení než v salonu. Za oběť pak padne kvalita provedení, což byl i jeden z důvodů, proč řada mých respondentů vězeňské tetování odmítala.

RE si myslí, že je to jeden z hlavních motivů, proč se vězni tetují ve vězení. Tetování je zde totiž lacinější než venku. RA mi sdělil, že si pořídil tetování ve vězení právě proto, že je to levnější než u profesionála. Tetování co má, by ho prý venku vyšlo tak na 12 000 Kč, tady ho má ale za 500 Kč. Platí se ale i cigaretami nebo telefonními kartami. Na černém trhu se prý dá se sehnat úplně všechno.

4.5.5 Kreativita, umění -je tetování umění?

Uměním můžeme nazvat vše, co slouží umělecké kreativitě a reflektuje kolektivní myšlenky, hodnoty a zájmy společnosti. Z umění se lze dozvědět o společenských hodnotách i pohledu

na svět. Přináší krásu a potěšení do běžného života. Člověk může pomocí umění vyjádřit, kdo je jako individualita i jako člen společnosti. Pod uměním si každý nejprve představí umění vizuální. Zatímco v tradičních společnostech existovalo kolektivní porozumění tradičního umění a obyvatelé měli znalost sdílených symbolů, na západě představuje umění hlavně unikátní vizi, cení se jedinečnost a symbolika není srozumitelná všem (s.a. in Haviland, Prins, Walrath, McBride 2005:367-369).

Ačkoli se mluví o tom, že tetování bylo ze sociální funkce přemístěno do umění, kritici, kteří odmítají nazývat tetování uměním, poukazují na nedostatek trvanlivosti plátna, tedy lidské kůže, na níž zanechává stopy stáří a po smrti majitele zaniká. Ačkoli se dá tento problém vyřešit fotografováním a tvorbou art books, mnoho odpůrců připomíná, že není možné umístit výtvar do galerie a není tak přístupné široké veřejnosti (De Mello in Haviland, Prins, Walrath, McBride 2000: 373). Přestože se někteří tatéři cítí jako umělci, jejich práce jsou často kritizovány a označovány za kýč (Rychlík 2005: 227). „Tattoo communities“, které pravověrné nadšence tetování sdružují, bývají dost uzavřené a uvnitř existuje silná hierarchie. Hodnota tetování závisí na typu a šíři ornamentu i na pověsti tatéra, který ho dělal. Je tedy pravda, že ani sami tatéři nepovažují veškeré tetování za umění. Například dělnická tetování (srdce, jméno dívky, slovo „matka“) jsou vespod žebříčku hierarchie tetování, protože jsou příliš prosté a průhledné, zakotvené v každodennosti. Jako umění jsou uznávány ornamenty, jež jsou málo „čitelné“ Až na úplný konec v hierarchii kultury tetování pak řadí tetování vězeňské (De Mello in Haviland, Prins, Walrath, McBride 2000: 372-373).

V životě každého člověka existuje symbolická kreativita a potřeba umění v životě. Ve společnosti jsme obklopeni řadou symbolů a značek. Tetování představuje kreativní čin, kdy se symbol stává součástí identity. Především mladí lidé mají potřebu užívat nejrůznější zjednodušující symboly a značky (například značky oblečení) při formování své identity (Johnson 2006).

Všichni lidé mají potřebu uměleckého vyjádření a pokud se rozhodneme tetování jako umění interpretovat, tak do této kategorie spadá. I obyvatelé věznice tak vytvářením více či méně povedených obrázků, ventilují svou potřebu po tvořivé činnosti. A pokud sami netetují nebo se nenechávají tetovat, dochází alespoň do keramické a výtvarné dílny nebo na pokojích sami malují.

4.5.6 Památka

Mezi vězni je tradicí odnést si z vězení právě „drsné tetování“ jako památku na dobu, kterou tam strávili. I běžní občané si nechávají vytetovat něco na památku, když si permanentním

způsobem chtějí připomínat nějakou životní událost nebo období například datum narození dítěte nebo dobu, kterou strávili na dovolené. Vzpomínkové tetování je časté i v armádě, zvláště když dojde k úmrtí někoho blízkého. Bolest z jehel má přehlušit bolest ze ztrát svých přátel. Taková bolest je vítána, neboť má nad ní člověk kontrolu, na rozdíl od té emociální (Johnson 2006).

RA mi pověděl, že řada vězňů má tetování jako připomínku doby, co ve vězení strávili. Nechávací si vytetovat vězeňský kód, datum nástupu a kdy půjdou ven. Podle RH si někteří nechávají vytetovat mříže, nápis Pardubice, identifikační číslo, datum nástupu a propuštění. I RD potvrzuje teorii památky na kriminál. Vězni se prý vytahují, že byli ve vězení. Zapadnout do party je tu hlavní důvod, proč se lidé tetují a fakt, že tetování vidí ve svém okolí a chtějí ho mít taky. I on zpočátku také chtěl, ale pak si uvědomil, že to vlastně není dobrá vzpomínka. Jestli se nechá ještě někdy tetovat, tak raději až venku. RF si myslí, že nechávat se tetovat jen aby měli lidé památku, že byli ve vězení, je hloupost, protože pak si ho stejně musí nechat opravovat, aby nějak vypadalo. Vězni se zde tetují z nudy a proto, že je ta možnost a že je na to čas, velká sousta času. Chlubí se odkud mají který obrázek. To on prý má k tetování vztah a nechá si ho proto udělat venku. Záleží mu totiž na provedení. Chce být unikum. Podle RE si spíše starší vězni nechávají vytetovat identifikační číslo, aby bylo vidět, že byli ve vězení, mladí moc ne.

Nechat se tetovat ve vězení je sice tradice, ale podle odpovědí, které jsem získala, spíše už jen pro starší vězně. Památku na vězení ve formě tetování nemůže chtít mít člověk, který má v plánu žít po propuštění počestným životem. Kdo by chtěl sobě a svým blízkým připomínat, že byl ve vězení? Jedině člověk, který ví, že se tam zase vrátí a bude mít možnost ukazovat novým spoluvězňům památku z předchozího vězení a možná tak i důkaz, že je zase mezi „svými“ a ostatní ho o to snadněji přijmou mezi sebe.

5. Závěr

Dověděli jsme se, že je tetování v dnešní době rozšířeným fenoménem, se kterým se můžeme setkat všude na světě, ačkoli bylo ještě v nedávné minulosti západní kultury doménou spíše lidí žijících na okraji společnosti, mimo jiné s vězeňskou subkulturou. Na ni jsem se i ve své práci zaměřila a snažila se vysledovat rozdíly mezi funkcemi, které má tetování ve vězení a v majoritní společnosti

Můj výzkum ve Věznici Pardubice byl do jisté míry ovlivněn omezeným časem stráveným s respondenty, jejichž důvěru jsem neměla možnost si získat. Tento handicap se mi částečně dařilo eliminovat některými otázkami, které nesměřovali přímo na dotyčného respondenta, ale na jeho spoluvězně. Často jsem se tedy neptala konkrétně na jeho osobu, ale na jeho názor na ostatní. Podle odpovědí, které mohou být pravdivé i nemusí, neodpovídal můj výzkumný vzorek skutečnému rozložení tetovaných ve věznici. Většina mých respondentů uvedla, že ačkoli se ve vězení hojně tetuje, oni mají svůj ornament z profesionálního salonu. Nejednalo se tedy o klasické vězeňské tetování, ale o vězně s tetováním nebo dokonce členy většinové společnosti, kteří mají tetování a kteří jsou právě ve vězení. Takový člověk pak může mít pro pořízení tetování stejný důvod jako například ředitel banky.

Vězení můžeme označit jako zařízení, které nazýváme totální instituce, a které představuje natolik specifické prostředí, že může ovlivnit postoje a jednání jedince. Podle současného stavu poznání a podle odpovědí, jež jsem získala, může tetování usnadnit pozici odsouzeného ve vězeňském prostředí, nebo si ho za tímto účelem ve vězení někteří pořizují. Jako vnější komunikační prostředek dává vědět informace o své osobě, minimálně to, že byl ochoten podstoupit bolest. Nelze opominout ani fakt, že je provádění tetování ve věznicích zakázáno a obcházení tohoto zákona představuje pro vězně jedno z mála vybočení z každodenního vězeňského stereotypu.

Na druhou stranu si všichni respondenti uvědomovali, že jim může tetování přinést problémy při kontaktu s lidmi venku a že je mnozí díky tomu a díky skutečnosti, že byli ve vězení, mohou zaškatulkovat jako „kriminálníky“. Fakt, že někdo strávil určitou dobu ve vězení neznamena, že se s lidmi, kteří zákon systematicky porušují, identifikoval. Domnívám se, že člověk, který plánuje vést „normální“ život, si vězeňské tetování, které je rozeznatelné od profesionálního, nepořídí. Vězeňské tetování může znamenat akceptování životního stylu „kriminálního“ a s tím spojenou marginalizaci. Pořízení tetování má moc způsobit změnu statusu člověka ve společnosti.

Jak už jsem ale zmínila, skutečnost, že má vězeň tetování, nemusí vůbec znamenat souvislost s jeho porušením zákona. I v dnešní společnosti je tetování rozšířené, což se poji

s důrazem, který je tělesné stránce člověka přikládán. Dochází také k individualizaci člověka a koncentraci na „já“. Lidé se snaží o to být jedineční a originální tetování jim to do jisté míry umožňuje. Z tetování se stal mainstream, protože dnes je „in“ být tzv. „out ze společnosti“ a separovat se tak od většiny.

Funkce, jakou tetování ve společnosti i různých subkulturách má, se pořád se mění a tento fenomén není statický. Řada funkcí a účelů se protíná a skutečný důvod, proč si lidé tetování pořídili, si někteří ani sami nepřiznají. Komunita vězňů není homogenní skupina, jsou v ní různé typy lidí a stejně tak, jak se liší důvody, proč si lidé tetování pořídili ve společnosti, liší se i ve vězeňské komunitě. Nikdy nesmíme zapomínat na invenci individuality.

6. Literatura:

BAJCURA, Libor. *Práva vězně*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-555-6

BAUMAN, Zygmunt. *Myslet sociologicky*. Praha : Sociologické nakladatelství, 1996. ISBN 80-85850-14-1

BECK, Ulrich. *Riziková společnost*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2004. ISBN 80-86429-32-6

BROWN, Peter. *Tělo a společnost*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. ISBN 80-85959-72-0

DE MELLO, Margo. *The Modern Tattoo Community*, In HAVILAND, William H. PRINS, Herold E.L. WALRATH, Dana. MC BRIDE, Bunny. *Cultural Anthropology. The Human Challenge*. Wadsworth Thompson Leasing, 2005. ISBN 0-534-62487-1

EAGLETON, Terry. *Idea kultury*. Brno: Host, 2001. ISBN 80-7294-026-0

FERGUSON, Henry. PROCTER, Lynn. *Umění tetování*. Praha: Rebo Productions, 1998. ISBN 80-7234-028-X

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha : Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

HALÍKOVÁ, Barbora. *Permanentní techniky zdobení těla*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2003.

JOHNSON, Frankie J. *Tattooing: Mind, Body and Spirit : The Inner Essence of the Art*. *University of Pittsburg at Bradford* [online]. 2006 [cit. 2008-11-19]. Dostupný z WWW: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=2&hid=109&sid=25743161-9e7c-4dbc-a21b-d851836eced4%40sessionmgr102>>

LIPS, Julius. *O původu věcí*. Praha: Orbis Praha, 1960.

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie organizace*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0577-X

RYCHLÍK, Martin. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Praha : Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-780-6

SCHILDKROUT, Enid. *Body Art as a Visual Language* in Spreadly, James. MC CURDY, David W. *Conformity and Conflicts. Readings in Cultural Anthropology*. Pearson Allyn and Bacon, 2006. ISBN 0-205-44970-0

VERNEROVÁ, Jitka. *Integrace odsouzených osob do vězení*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2003. <http://hdl.handle.net/10195/28924>

Internetové stránky:

Encyclopædia Britannica. [online]. [cit. 2009-1-7]. Dostupný z WWW:
<<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/584263/tattoo>>

Věznice Pardubice. [online]. [cit. 2008-12-14]. Dostupný z WWW:
<http://pardubice.vscr.cz/clanky/?cl_id=35>

Věznice Pardubice. [online]. [cit. 2008-12-14]. Dostupný z WWW:
<http://pardubice.vscr.cz/clanky/?cl_id=12>

Denní tisk:

NOSKO, Julius. Přežil pochod smrti, gulag i uranové doly. *Deník*. 13.10.2007, s. 5.

7. PŘÍLOHY

7.1 Seznam respondentů

-ornamenty, hlavní motivace a místo, kde bylo tetování pořízeno

RA (Respondent A)

-Pavouk, sup, štít -chránič předloktí

Tetování se mu líbí a chtěl se zkrášlit. Líbilo se i jeho přítelkyni.

První tetování v profesionálním salonu, další už ve vězení.

RB

Srdíčko se šípem, obličej dívky

Chtěl to zkusit, vyzkoušet něco zajímavého. Mít památku na vězení.

Ve vězení

RC

Keltský znak

Líbí se mu. Pro dobrý pocit, chtěl se zušlechtit.

V profesionálním salonu

RD

Ornament, který sám nakreslil, vytvořen mizející barvou

Nechal se tetovat z frajeřiny, ale jelikož nevěděl, co bude a jestli se mu bude obrázek ještě v budoucnu líbit, tak se nechal tetovat mizející barvou, která má trvanlivost šest let.

V profesionálním salonu

RE

Ornament z časopisu

Líbilo se mu, zaujalo ho. Chtěl udělat něco pro sebe.

V profesionálním salonu

RF

Indián –Geronimo, biomechanika

Líbí se mu. Sám tetování dělá.

V profesionálním salonu

RG

Bůh Merkur

Je to symbol jeho života. Merkur je patron cestovatelů a on cestoval po světě. Přináší mu štěstí.

Z profesionálního salonu.

Pozn. Národnost uvedl respondent G izraelskou, interview proběhlo v anglickém jazyce.

RH

Pitbul, šipka (jeho přezdívka), čínský drak

Z frajeřiny, líbilo mu. Chtěl něco, co nikdo nemá.

V profesionálním salonu

RI

Tygr (původně hlava ženy), srdce se jménem Iva, maják, kříž

Z lásky a jako oslava dospělosti.

Děláno amatérsky kamarády. Tygr je z profesionálního salonu.

Pozn. Respondent I nepatří k pardubickým vězňům.

RJ

Kolem 30 tetování, například: znak americké armády „US“, Brno, had, kotvu, srdce, kříž... víra, naděje, láska

Aby mu snadnilo život ve vězení.

Ve vězení

Pozn. Respondent J je muž, který byl vězněn z politických důvodů v sovětském gulagu. Než jsem s ním sama vedla rozhovor, přečetla jsem si v denním tisku interview, které dal v říjnu 2007. Byla jsem tak bohatší o informace o jeho věznění a mohla se zaměřit přímo na jeho tetování. Dotyčný byl v roce 1952 ve svých sedmnácti letech odsouzen za podezření ze špionáže ke 2,5-letému vězení v SSSR. (Nosko 2007). Celý rozhovor s RJ jsem měla možnost nahrát na diktafon a část jeho znění lze najít v příloze 2 (viz str.50)

7.2 Interview s respondentem J

I: Takže já jsem četla ten rozhovor s Váma a jenom abych si to ujasnila. Vy jste vlastně, když jste byl poprvé uvězněnej, to bylo v těch padesátých letech...

RJ: Padesátých letech no...

I: To Vám bylo kolik let?

RJ: Patnáct.

I: Patnáct let Vám bylo...

RJ: Ano, necelých patnáct.

I: Ehm... a vlastně vy jste byl teda vězněný po České republice, v tom Jáchymově...

RJ: No, to bylo až pozdějš, to až po tom Rusku...

I: Nejprve jste byl v Rusku a potom až do Čech.

RJ: Ano.

I: A v tom Rusku, kde jste byl přesně? Jak se to tam jmenovalo, jestli se můžu zeptat.

RJ: No prvně jsem byl, to bylo Karaganda, to je u střední Asie, jo... Kazachstán teďka...

I: A jak dlouho jste tam byl?

RJ: Tam jsem byl víc jak rok.

I: Přes rok... a potom Vás teda přesunuli někam...

RJ: Pak mě přesunuli...pak jsem byl přesunutej...právě měli jsme jet do toho... na ty Solovecký ostrovy, jenže to tam zamrzlo, tak se to tam nedostalo se žádná loď, tak jsem zůstal... Birijozna, se to jmenovalo...

I: Ehm.

RJ:...a Archangelska. No tam jsem byl...dva roky a vod tam, vod tam na Střední Ural, do Nižního Tagilu, tam jsme dělali na výstavbě meteorologických závodů. Mezitím jsme ale ještě byli...prvně než jsme šli do toho Archangelska, tak jsme dělali v Minsku na traktorovým závodě, v té fabrice.

I: Ehm...jo. A potom už jste se přesunul do Český republiky, do Československa?

RJ: A jsme se, pak jsem do Česka. No to nás, jak se říká, poslali transportem. Tenkrát nás bylo asi 140, co z Ruska... Někteří dostali milost, nemocní, staří, bývalí zajatci vojenští tam byli ňáký, co bylo v pětačtyřicátým čtyřiačtyřicátým zajatý někde na ruské frontě nebo někde a...

I: Takže jste se po kolika letech dostal zpátky do vlasti...?

RJ: Nó, víc jak po čtyřech letech...

I: Po čtyřech letech jste zpátky...

RJ: No...

I: A ty podmínky asi byli rozdílný... v gulagu a pak u nás...

RJ: No, bylo to tady stoprocentně mírnější, stoprocentně, protože tady už v padesátých letech, potom dalo by se říct šedesátým roce, padesát devět, šedesát, už to tady nebyl takovej režim tvrdé, jak zažili ty jiný vězni, co jsem s nima já mluvil, co byli zavřený vod toho čtyřicátýho osmýho a ještě za mě byli tam, že...ta to byly podmínky... a já jim věřím...teda nesnesitelný, že...

I: Ehm.

RJ: ...jedinec nic neznamenal absolutně... no a to ses ptala na tu tetováž, to bylo v Rusku, tady z Česka nemám vůbec nic.

I: Z Ruska, z Česka nemáte vůbec...takže...

RJ: Ne.

I: Během těch čtyř let jste získal všechno to tetování...

RJ: Ano, všechno to tetování tam. No tak prakticky, aby člověk vyšel, jak se říká a měl zaručený jako...že se mu nic nestane...jak se říká, kdo chce s vlky žít, musí s nimi výt...tak se jim musí přizpůsobit, že. Nemůže být odlišnej.

I: Hmm, rozumim.

RJ: Jo, takže sou třeba dneska ty skini, aby von mezi nima někerej vobyčejnej moh zapadnout, tak se jim musí přizpůsobit, vyholit si hlavu, udělat si kohóta nebo co, do nosu si dát króžek a takový, aby mezi nimi mohl být. Protože jakmile se, jak je vodlišnej vod nich, tak ho ta...

I: Tak se ho straní...

RJ: Tak ho do toho společenství nevezmou.

I: Ehm a tam ho teda měli všichni, všichni se nechávali tetovat.

RJ: Nó, dost, ty obyčejný lidi, jak bych to tak řekl, ty vobyčejný pracanti nee...

I: Ehm.

RJ: No a aby se člověk moc neudřel a udržel se mezi tou galérkou, ňák...tak musel tady toto.

I: Ehm, takže to asi posilovalo prestiž člověka...

RJ: Ano.

I: ...Čím víc tetování měl, tím si na něj...

RJ: Nooo, nemusel být ani no tak... někdo řekl nech si tady toto udělat, tak si nemohl říct no na to kašlu...

I: Ehm... ale získal jste třeba větší respekt...

RJ: No určitě že jo, stoprocentně, stoprocentně jo.

I: Ehm... A jak třeba to tetování prováděli? Jak, jak to dělali?

RJ: No to se tenkrát...tam nebylo takový prostředky jak teďko. Tetování se provádělo tak, že se sehnala guma, guma se zapálila a jak guma hořela, tak na sklo se sbíral ten saze...

I: Aha.

RJ: ...no a to se pak žiletkou nebo něco seškrabalo dolu, že... a teď se to rozdělávalo s cukrovou vodou, pokud byl líh, tak trochu lihu a s cukrovou vodou se z toho dělala taková tuš...

I: Ehm.

RJ: ...to je tetováž, která je zdravotně zcela nezávadná, ale absolutně neodstranitelná.

I: Nedá se vůbec odstranit?

RJ: Ne, tam neexistuje, aby to třeba odstranil z kůže. To nejde, protože ta tetováž pronikne tak hluboko až do masa.

I: A vy jste se na to teda informoval, jestli by jste si to moh nechat odstranit?

RJ: Jo, ale jenom takový...ptal jsem se na to, stoprocentně... no já bych se musel nechat stáhnout jako králík, jak se říká, protože toho mám dost, ale řekl jsem, když jsem řekl, jak je to dělaný, tak mi řekli, to je bezpředmětný...

I: To se nedá...

RJ: To sou velký bolesti to sundat a stoprocentně všechno, zůstanou samý jizvy po tech, po tem odstraňování.

I: A jak se to třeba dostávalo do kůže...

RJ: Jehlami se to píchalo.

I: Jehlami... takže to bylo hodně bolestivý...

RJ: To se dělalo tak, že se vzaly dvě jehle...jo, kerým se přidělalo nějaký dřívko...někdo dělal s dvěma jehlami, někdo s třema, jemnější konfigurace jednou, ale většinou dvouma, se vomotalo jehlami udělalo se takový dvě špičky jedna byla vo něco delší a takhle se to namáčelo a píchalo.

I: Ehm.

RJ: Nakreslil se obrázek třeba no a...

I: A neměl jste třeba nějaký zdravotní problémy, že by se Vám to třeba...

RJ: Nenenene, to jak říkám, to bylo absolutně, to bylo nezávadný tady toto... tajta tetováž, protože to bylo přepálený saze, tam nic nebylo, takovýho co by škodilo že...

I: Ehm.

RJ: Líh... čisté, né nějaké denaturovanej ale přímo...to se vod zdravotníků sehnal líh a v lihu se rozpustil cukr a ty saze, dohromady aby to drželo, jinak to nikdo nerozpustil ty saze v samotné vodě nikdo, že... to nejde protože saze sou takový mastný.

I: Aha...dobře. A těm hlídačům to nevadilo, že jste si, že jste se nechávali tetovat... to oni...

RJ: Ne.

I: ...neřešili.

RJ: Hmmm, oni tam, oni byli rádi, že nemusí řešit vůbec nic, jo...že to vyřeší ta galérka všechno, no...

I: Aha... a co vlastně je to tetování, co je to za obrázky? Podle čeho se to dělalo?

RJ: Ehm, tak to...někdo si třeba i ženu nechal vytetovat, obrázek ženské, nebo třeba nápis, jo...a ledasco, tak co koho napadlo.

I: Aha a třeba nějaký symboly nebo nějaký jména...

RJ: No tak taky třeba někdo si nechal vytetovat jméno nějaké té své dívky nebo něco takového, jo... Já jsem si třeba nechal třeba vytetovat tady na prstech Brno,jo...

I: A co třeba ještě jste si nechal vytetovat?

RJ: Prosím?

I: Co jste si třeba ještě nechal vytetovat?

RJ: No, tak nechal jsem si hada vytetovat, jo... a co...kotvu, srdce, kříž... víra, naděje, láska takový...

I: Ehm a spočítal jste kolik jich třeba máte?

RJ: ...no dost...nepočítal jsem to.

I: No já nevím, tak třeba dvacet?

RJ: no...tak kolem těch třiceti kousků...no...

I: Třicet... a co jste si nechal vytetovat jako první úplně? Co Vás napadlo tenkrát?

RJ: Co jsem si nechal já vytetovat první? První si pamatuju jako dneska tady, tajten znak americké armády „US“ To oni tenkrát nevěděli, protože to je česky... U a S, česky... To bylo první, co jsem si já tady nechal vytetovat na zkoušku.

I: Ehm... a pak se vám to zalíbilo a nechal jste si další...

RJ: No, zalíbilo...ten měl to, ten měl to, tak aby se tam člověk udržel, jak se říká, tak si zas to nechal vytetovat, to...třeba za půl roku zas něco jinýho...

I: Ehm a co jste si třeba myslel o tetování, než jste si ho pořídil? Jak se na lidi dívali ve čtyřicátých letech, v padesátých letech, tenkrát to nebylo tak obvyklý jako dneska...

RJ: No ano, ano...absolutně. Nevim, co si tenkrát o tom lidi říkali, protože jsem se o to nezajímal.

I: Vy jste to vůbec neznal? Nikdy jste to neviděl u nikoho?

RJ: No viděl jsem, áno viděl jsem to, viděl jsem to třeba tam u nás na Vranovské tam byl jeden, co sloužil na moři jako námořník, tak ten byl potetovanej, tak jsme to dycky říkali, jéžíš ten je potetovanej, to je...

I: To byla exotika dřív asi.

RJ: No určitě, že jo. No a dneska je potetovanej ten profesor...

I: Franze.

RJ: No, dyť ten má aj na hlavě.

I: No.

RJ: Po celým obličejí, dyť von je jak Indián, že? Jenže von to měl už za komunistů, tohle si nechával dělat. Jenomže vysokoškolsky vzdělanej člověk, na něho ty komunisti nemohli poukazovat tady. Já si pamatuju...kolik mně to bylo, to mně bylo dvacet...ještě než mě právě tady zavřeli, tak trochu delší vlasy. Já jsem „havla“ nikdy nenosil, tak delší vlasy. Vodtáhli mě na služebnu policajti a vostříhali nůžkami krejčovskýma a tak, že jsem si pak musel vlasy zkrátit na ježka pomali, protože jsem to měl tak zubatý, že... Dneska by za to voni byli potrestaní, že...tenkrát nic. Některý kluci si pamatuju nosili úzký kalhoty vysoký manžety až deset centimetrů, tak si pamatuju mý známý dva, ty vzali a nůžkami jim rozstříhali kalhoty.

I: To je neuvěřitelný.

RJ: No to...to mohlo být tak, to mohlo být, v padesátým, šestapadesátým roce, co tenkrát udělali ty policajti, dneska by byli za to potrestaní a ještě by to museli zaplatit že....

....

I: A jak se vám líbí třeba dneska, jak chodí lidi tetovaní? Dneska je taková móda.

RJ: Jak líbí...někomu to sluší, maj to hezký...proč...já to jako nevodsuzuju, absolutně ne, že to tetování, když to tak sledujete v dějinách, tak už byli dávno tetovaní, ještě než vůbec vznikla Velkomoravská říše, tak už byli tetovaní... a Indiáni si vkládali kamínky pod kůžu, to je taky druh nějakýho tetování nebo co. To dělaj v tý Polynésii ještě dodneška...zařízne si to, strčí tam šutr a nechá to tam zarůst že...

I: Ehm, to se dělává. I v naší společnosti.

RJ: Jediný co nepochopim, když ty mladý holky chodijó a tady má dva kroužky v jazyku nebo v nose, tak to...

I: Proč si myslíte, že si to dneska lidi nechávaj dělat?

RJ: Nevim, aby nák vynikli od těch ostatních, mezi těma ostatníma, tak jako my jsme to dělali takhle, tak oni chtěj taky vyniknout. Že to trochu přehánijou tak to... pokud si to dělá sám, nenutí k tomu nikoho jinýho jo a chová se normálně, tak proč ne.

I: Jasně.

RJ: To je taky, třeba ty skini, tak jsou skini... jsou odlišný, dokud něděljaj ten kravál a toto, tak prosím, ať jsou, když se jim to líbí, protože tenkrát byli děti květin jaksi tu, taky je vodsuzovali, že... pak zanikli sami vod sebe... stejně jako ta tetováž, ta taky jednou přestane zase, protože společenská norma bude zase jinačí.

...

I: Po návratu jste si teda už další tetování nedával?

RJ: Nene, už nebylo zapotřebí se tam, jak se říká více zviditelňovat. Sice musím říct, že po tem návratu, když sem to tady... dost mně to tady... ale asi jsem se s tím psychicky dost dobře srovnal... i když třeba poukazovali -jé, ten je tetovanej.

I: To jsem se chtěla zeptat, jak se na to lidi tvářili? Jestli jste se...

RJ: No, tvářili se blbě že jo...ale neschovával jsem to nikdy.

I: Neschovával.

RJ: Neschovával, ne ne... neměl jsem proč. Je pravda, že jsem třeba nechodil na veřejný koupaliště takhle...jo...to bylo, ale jinač...

I: Třeba i na hrudníku nebo na nohou máte...

RJ: No mám.

I: A na zádech třeba?

RJ: Na zádech nemám nic, na zádech ne...jenom tady na rukách, tady na prsách, na nohách... ale jináč...

I: Tady to asi tenkrát nejvíc bolelo, jak je ta tenká kůže...

RJ: No, tak tam...tak jo...to cítí a tady na břichu... dneska voni to tetujou, voni to vobstříknou sprejem, že to ani necítí, potom dneska je ta tetováž, to je tak rychlý, to je jak když píše perem...elektrickým a hotovo...dneska už je to něco jinýho a předělávat si něco už nemá cenu, kor v mym věku, dyť to zakryl ty nepodařený obrázky, který mi jsme tenkrát dělali, že by... dneska už jsou to umělecký díla, když se tak podíváte že...když to vidíte v televizi nebo na ňákých těch sportovcích...

I: Takovej životní styl.

RJ: No je to...chcou se trochu vodlišit vod toho ostatního, tak...prosím, já proti tomu nic nemám a ani bych nemohl něco mět...když se jim to líbí...třeba jednou budou jako já, řeknou si -to jsem byl blbej, že jsem si to nechal dělat...

I: Takže...

RJ: Jenomže já na jedné straně zas si musím...

I: Jste neměl na výběr?

RJ: Já jsem neměl na výběr. Já jsem musel. Protože jinak bych byl vodtoto... a tam v té práci dřít...to... tam se dělalo deset, dvanáct hodin denně i čtrnáct hodin denně... to nebylo... bylo jak se říká na padnutí... na hubu, tak člověk byl rád, že se z toho vyvlík tady tímhle způsobem...aspoň...

I: Jasný no...

...

I: Ještě bych se třeba zeptala, jak se dívali čeští vězni, když jste byl, když viděli jaký máte tetování?

RJ: Né, těm to bylo jedno, tady prosím vás, těm to bylo jedno. Zdejší vězňum to stoprocentně bylo jedno.

I: A třeba to obdivovali.

RJ: Ale ne, dívali se...akorát jinak...dívali se...tady se na nás dívali jinak, protože jsme politický.

I: Jo.

RJ: To se dívali, protože my jsme byli jinak, jak se říká cejchovaný...jináč...i ty, ty dozorci se na nás dívali jinak, voni rači snesli zloděja... a jak my jsme tomu říkali, tady ten... chlapa kerej vobtěžoval malý holčičky, ten jim byl milejší než někdo, kdo řekl, že vláda je blbec.

I: To je paradox.

RJ: No, to pro ně bylo milejší, dyť to vidíte, jak je to dneska.

I: Tak jo, já vám moc děkuju.

